

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Uliční názvosloví města Dačice

Vypracovala: Bc. Dominika Štolbová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice, 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce. Zároveň bych chtěla poděkovat Městskému muzeu a galerii v Dačicích za ochotu při získávání informací o historii a názvech ulic města Dačice.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 26. 6. 2024

Bc. Dominika Štolbová

Anotace

Diplomová práce se zabývá uličním názvoslovím města Dačice. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje obecným otázkám lingvistiky – onomastice, toponomastice a urbanonymii. Všechna témata jsou rozebrána podrobně, včetně jejich historie. V teoretické části je čerpáno z odborné literatury, která se dané problematice věnuje. Praktická část se věnuje nejprve historii samotného města, památkami a zmínce o vynálezu kostky cukru. Dále se zabývá analýzou uličního názvosloví, jejich vývojem a proměnami od vzniku až po současnost. Cílem je objasnit původ toponym ve městě Dačice.

Klíčová slova: onomastika, toponomastika, urbanonymie, názvy ulic, město Dačice

Abstract

The thesis deals with the street nomenclature of Dačice. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part is devoted to general issues of linguistics – onomastics, toponomastics and urbanonymy. All topics are analysed in detail, including their history. The theoretical part draws on the literature on the subject. The practical part is devoted first to the history of the town itself, monuments and the mention of the invention of the sugar cube. Then it deals with the analysis of street names, their development and changes from the beginning to the present. The aim is to clarify the origin of toponyms in Dačice.

Keywords: onomastics, toponomastics, urbanonymy, street names, town of Dačice

Obsah

I.	ÚVOD	9
II.	TEORETICKÁ ČÁST	11
1	ONOMASTIKA.....	11
1.1	Klasifikace onomastiky	12
1.2	Klasifikace vlastních jmen	13
1.2.1	Klasifikace vlastních jmen podle Rudolfa Šrámka.....	13
1.2.2	Klasifikace vlastních jmen podle Vladimíra Šmilauera	15
1.2.3	Klasifikace vlastních jmen podle Libuše Olivové-Nezbedové	15
1.3	Funkce onomastiky	16
1.4	Literární onomastika	19
1.5	Historie onomastiky	20
2	TOPONOMASTIKA.....	25
2.1	Zásady pro zápis toponym	27
2.2	Toponomastický přístup.....	27
2.3	Historie české toponomastiky.....	28
2.4	Materiál.....	31
2.4.1	Materiál historický	31
2.4.2	Materiál zeměpisný	32
2.4.3	Materiál nářeční – traťová jména.....	33
2.4.4	Nebezpečí v materiálu	35
2.5	Honorifikační motiv v toponymii.....	36
2.5.1	Obecná charakteristika a charakteristické rysy	37
3	URBANONYMIE	40
3.1	Klasifikace uličního názvosloví	42
3.2	Honorifikační motiv v české urbanonymii.....	43
3.3	Pojmenování ulic z hlediska legislativy	46
III.	PRAKTICKÁ ČÁST	48
4	Historie města Dačice	48
4.1.1	Původ názvu Dačice	48
4.1.2	Historie města Dačice	48
4.2	Památky.....	53

4.2.1	Státní zámek Dačice	53
4.2.2	Starý zámek.....	55
4.2.3	Kostel sv. Vavřince s renesanční věží.....	55
4.2.4	Klášterní kostel sv. Antonína Paduánského a barokní klášter	57
4.2.5	Mariánský sloup	58
4.3	Cukrovarnictví	59
4.3.1	Vynález kostkového cukru	61
4.4	Vývoj uličního názvosloví města Dačice	63
4.5	Části Dačic	65
4.6	Kategorizace uličního názvosloví	68
4.6.1	Honorifikační názvosloví	68
4.6.2	Nehonorifikační názvosloví.....	82
4.6.3	Klasifikace urbanonym na základě vztahového modelu „jaký, jací“, „za jakých okolností“.....	90
IV.	Závěr	94
V.	Seznam použité literatury a pramenů	96
	Knižní publikace	96
	Internetové zdroje	97
VI.	Přílohy	100
	Seznam příloh	100
	Grafy.....	100
	Obrázky	100
	Tabulky.....	101

Seznam zkratk

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

AV ČR – Akademie věd České republiky

ČSAV – Československá akademie věd

např. – například

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

obr. - obrázek

tj. – to je

Sb. - sbírka

I. ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá uličním názvoslovím malého jihočeského města Dačice. Svým zaměřením spadá práce do oblasti onomastiky, konkrétně do urbanonymie, která se zabývá jmény měst, obcí a jejich součástí. Diplomová práce sleduje vývoj jednotlivých názvů ulic a náměstí od prvního zmínění Dačic jakožto města roku 1377 až po současné uspořádání. Město Dačice jsem si zvolila z toho důvodu, že je mým rodným městem, ve kterém jsem vystudovala jak základní školu, tak i střední školu a až do roku 2017, než jsem se přestěhovala do kousek vzdálené Jemnice, jsem objevovala jeho další památky, zajímavosti a krásy celého města.

Samotná práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá onomastikou, tedy vědou o vlastních jménech a jejími disciplínami, kterými jsou toponomastika a urbanonymie. Teoretická část se snaží přiblížit nejdůležitější pojmy, se kterými jednotlivé disciplíny pracují, a také klasifikaci těchto disciplín. V rámci onomastiky se práce zabývá nejprve vymezením samotného pojmu onomastika, dále klasifikací onomastiky a vlastních jmen na základě publikací od různých autorů a také se zde nachází kapitoly o funkcích a historii onomastiky. V rámci toponomastiky je vysvětlena nejprve definice tohoto pojmu, stručné rozdělení podle Šmilauera a nechybí ani zmínka o samotné historii toponomastiky. V této části se nachází i zmínka o toponymickém materiálu a o metodách jeho zpracování. Dále se zde nachází kapitola o toponomastickém přístupu a honorifikaci toponym. Samostatnou kapitolu tvoří v teoretické části disciplína urbanonymie. Součástí této kapitoly je opět vymezení pojmu a dále samotná klasifikace urbanonym. Poslední část kapitoly o urbanonymii se věnuje honorifikačnímu motivu urbanonym a krátké zmínce o legislativě pojmenování samotných ulic, která přináší zajímavé informace. Při zpracovávání teoretické části bylo využíváno odborných publikací a zdrojů, které se nachází v seznamu použité literatury, na kterou se odkazuje v samotném závěru diplomové práce.

Při zpracovávání praktické části bylo potřeba nejprve shromáždit potřebné materiály, které byly získány za pomoci Městského muzea a galerie v Dačicích a Turistického informačního centra Dačice. Součástí praktické části diplomové práce jsou poznatky o historii města, které byly čerpány především z knih *Dějiny Dačic* a *Dačický*

uličnick. O dačických ulicích. Velmi nápomocnou se při psaní této práce stala i samotná kronika města Dačice.

Začátek praktické části obsahuje kapitolu o samotném vzniku města Dačice, jeho původu, historii a památkách. Samostatnou a velmi důležitou kapitolu tvoří cukrovarnictví spolu s vynálezem první kostky cukru na světě roku 1843, díky kterému jsou Dačice lákadlem pro mnohé turisty. Následuje kapitola, která se zabývá klasifikací ulic. Klasifikace je rozdělena na dvě velké kapitoly, na názvy honorifikační a nehonorifikační. Každá z kapitol následně obsahuje jejich jednotlivé skupiny a podskupiny. V závěru práce se nachází shrnutí motivace pojmenování jednotlivých dačických ulic.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1 ONOMASTIKA

Všechny zkoumané publikace, zabývající se onomastikou, se shodují na definici, která charakterizuje onomastiku jako nauku o vlastních jménech (*nomina propria*). V některých publikacích se uvádí, že ani na první pohled primitivní definice, není úplně jednoduchá a může přinášet řadu problémů. Nejvýraznější problém je v tom, že definice nspecifikuje, co se pojmem vlastní jméno rozumí, jaké oblasti onomastika zahrnuje a jaké metody používá.¹ Jak ukazuje dílo od Šmilauera, problémová se jeví definice toho, co znamená termín vlastní jméno. Mezi jmény vlastními a obecnými (*nomina appellativa*) leží široká míra tolerance a celá řada jmen se pohybuje na hraně mezi oběma skupinami.² Vladimír Šmilauer poukazuje ve své publikaci na hlavní rozdíl mezi obecným jménem a vlastním jménem – „*obecné jméno spojuje jedince stejné nebo si podobné, vlastní jméno tyto jedince rozlišuje*“.³ Hlavním zájmem výzkumu v onomastice jsou vlastní jména (*onyma, propria*). Vlastní jména představují lexikální jednotky, které na rozdíl od apelativ (obecným jménům) pojmenovávají objekty, které jsou komunikativně individualizované. Hlavní funkcí vlastních jmen je pojmenované objekty v rámci objektů stejného druhu „*individualizovat (tj. ohraničit je jako neopakovatelnou jednotlivinu), diferencovat (tj. odlišit v rámci téhož druhu objektů jednotlivé prvky dané množiny nezaměnitelným způsobem od sebe) a lokalizovat (tj. zařadit propriálně pojmenovaný objekt do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů)*“.⁴

Definice onomastiky v díle Rudolfa Šrámeka se poněkud liší od jednoduchých definic ostatních autorů. V kapitole o definici onomastiky nepodává klasickou definici, jak by se podle názvu očekávalo. Šrámek uvádí, že „*onomastika musí disponovat*

---

¹ Str. 11 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

² Str. 7 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

³ Str. 8 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁴ Str. 11 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

podrobnými znalostmi nejen jazykovědné povahy (zejména lexikologické a etymologické), nýbrž také podrobnými poznatky o onymických objektech (viz kapitola níže) a společenských aspektech fungování a užívání proprií“.⁵ Z tohoto důvodu tvrdí, že onomastiku je třeba pokládat za takovou disciplínu, pro kterou je typická komplexnost po všech stránkách. Šrámkova definice zdůrazňuje, že se onomastika nezabývá pouze proprii jako takovými, ale i tím, jak taková propria vznikají, jak se používají a jak ovlivňují společnost.⁶

Rudolf Šrámek pracuje ve své publikaci *Úvod do obecné onomastiky* také s pojmem onymický objekt. Pojem onymický objekt se používá v souhrnném slova smyslu a vztahuje se na objekty, jevy i vztahy, které se prezentují buď jako reálné („muž *Pavel Novák*“), tak i nereálné („pohádková postava *Honza*“).⁷ Onymické objekty dělí Šrámek na dvě velké skupiny:

- A) *Jednodenotátové (singulativní) objekty* – jednomu objektu je přiřazeno jediné proprium, např. „konkrétní řeka = *Odra*“.
- B) *Vícedenotátové (mnohodenotátové) objekty* – jedno vlastní jméno platí pro označení více objektů, které jsou druhově stejné, např. „příjmení *Novák*“ nebo pro více objektů druhově odlišných, např. „*Praha = město, kino, kopec, hotel*“.⁸

1.1 Klasifikace onomastiky

Podle Jany Pleskalové se onomastika dělí podle třídění vlastních jmen na:

- A) *Bionomastiku* – nauku o vlastních jménech označující živé bytosti a jiné organismy. Bionomastika se dále dělí na antroponomastiku (nauku o vlastních jménech osob), zoonomastiku (nauku o vlastních jménech zvířat) a fytonomastiku (nauku o vlastních jménech skutečných či vymyšlených rostlin).

---

⁵ Str. 50 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

⁶ Str. 50 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

⁷ Str. 12. - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

⁸ Str. 13-14 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

- B) Nauku zkoumající *abionyma*. Abionyma označují vlastní jména neživých objektů, a to buď přírodních nebo vytvořených člověkem. Abionyma se dále dělí na toponomastiku (nauku o zeměpisných vlastních jménech), oikonomastiku (nauku o vlastních jménech místních) a anoikonomastiku (nauku o jménech pomístních).
- C) *Chrématonomastiku* – nauku zabývající se vlastními jmény výtvorů, které jsou vytvořené lidmi a vztahují se např. k ekonomice, historii a kultuře.⁹

Toto dělení vychází z klasifikace vlastních jmen, které se odlišuje podle různých autorů.

1.2 Klasifikace vlastních jmen

1.2.1 Klasifikace vlastních jmen podle Rudolfa Šrámka

Rudolf Šrámek rozděluje ve své publikaci propria následovně:

- A) *Geonyma* – představují onymické objekty ležící v krajině, které se dále dělí na:
- Zoponyma, mezi které patří:
    - Oikonyma (pojmenování osídlených objektů)
    - Anoikonyma (vlastní jména objektů neosídlených), např.:
      - Hydronyma (názvy potoků, řek, jezer, průplavů, moří)
      - Oronyma (pojmenování hor, skal, nížin, pánví)
      - Hodonyma (názvy komunikačních spojů a cest)
  - Kosmonyma, dělí se na:
    - Vlastní jména hvězd, galaxií, planet
    - Vlastní jména geonymických objektů, které se vyskytují na nebeských tělesech
    - Vlastní jména kosmických těles, která jsou vytvořena uměle člověkem
- B) *Bionyma* – pojmenovávají živé objekty vymezené společenskými a sociálními vztahy. Bionyma se dále člení na:
- Antroponyma (rodná jména, příjmení, přezdívky). Mezi antroponyma se řadí:
    - Nepravá antroponyma (jména mytologických a pohádkových postav, názvy hraček)

---

⁹ PLESKALOVÁ, Jana (2017): VLASTNÍ JMÉNA – TŘÍDĚNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny

- Theonyma (jména Bohů – Perun, Diana)
- Zoonyma – pravá (vlastní jména skutečných zvířat), nepravá (mytologická a pohádková zvířata)

C) *Chrématonyma* – názvy objektů, které vznikly lidskou činností, jež jsou členěna následovně:

- Vlastní jména výrobků, mezi které patří názvy jednotlivých produktů i názvy výrobků produkovaných v sériích
- Vlastní jména společenských organizací a institucí
- Vlastní jména společenských jevů (např. dějinné události a mezinárodní dny)¹⁰

Rudolf Šrámek dále poukazuje i na jiné klasifikační systémy vlastních jmen, které preferují vždy jednu stránku propria. Mezi velmi rozšířené dělení proprií se řadí dělení na tzv. přímá vlastní jména („objekt je pojmenován přímo, např. *Niva = louka s vlastností nivy*“) a nepřímá vlastní jména („objekt je pojmenován ve vztahu k jinému objektu, např. *Za vodou = pole se nachází za vodou*“).¹¹ Dalším častým dělením je dělení na vlastní jména primární a sekundární, u kterých záleží buď na původním znění jména, nebo zda je jméno nějakým způsobem derivováno. Tato klasifikace se nejčastěji vyskytuje zejména ve skandinávské toponomastice. Poslední dělení, které Rudolf Šrámek ve své publikaci uvádí, je dělení na jména topografická a kulturní. Topografická jména jsou jména, která označují geografické objekty, jakými jsou hory, řeky, jezera. Kulturními jmény jsou myšlena jména označující kulturní objekty, jako jsou hrady, kostely, instituce apod. Příklad: „*Topografická jména Brodek, Niva poskytují obraz o rozšíření lexémů brod, niva; kulturní jména Hradec, Klášterec o rozšíření lexémů hrad, klášter, nikoli však o typologicky relevantních stránkách daných toponym*“.¹²

---

¹⁰ Str. 16 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

¹¹ Str. 16-17 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

¹² Str. 18-19 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

1.2.2 Klasifikace vlastních jmen podle Vladimíra Šmilauera

Vladimír Šmilauer vypracoval svou klasifikaci vlastních jmen na základě jejich rozdělení v Pravidlech českého pravopisu z roku 1957:

A) *Vlastní jména živých osob*, tedy:

- Jména osob
- Zvířat
- Národů, kmenů, obyvatel
- Pohádkových, personifikovaných a nadpřirozených bytostí

B) *Vlastní jména neživých věcí*, konkrétně:

- Názvy nebeských těles a souhvězdí
- Zeměpisné jevy
- Lidské výtvořiny a zařízení, které Šmilauer člení na:
  - o Státy a správní oblasti
  - o Veřejné instituce¹³

1.2.3 Klasifikace vlastních jmen podle Libuše Olivové-Nezbedové

Libuše Olivová-Nezbedová se ve své publikaci „*Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest.*“ zabývala pomístními jmény v Čechách. V knize vychází ze současně platné terminologie o pomístních jménech. Za pomístní jméno označuje „*vlastní jméno neživého přírodního objektu na Zemi, který je člověkem vytvořený, není určen k obývání a je v krajině pevně zafixován*“.¹⁴ Podle Libuše Olivové-Nezbedové vznikla pomístní jména z „*potřeby člověka orientovat se v krajině, z potřeby odlišit jednotlivé objekty navzájem od sebe*“.¹⁵ Na základě této potřeby do pomístních vlastních jmen tedy řadí:

A) *Hydronyma* – vlastní jména vod, např. moří, průlivů, řek, potoků, zálivů, vodních nádrží apod.

---

¹³ Str. 8 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹⁴ Str. 15 - OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995

¹⁵ Str. 16 - OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995

- B) *Oronyma* – vlastní jména tvarů, které vznikají členitostí povrchu Země a mořského dna ve vertikální rovině, např. názvy pohoří, hor, kopců, údolí, nížin, propastí, rovin apod.
- C) *Pozemková jména* – vlastní jména jednotlivých pozemků nebo jejich seskupení. Pozemková jména se dále člení na:
- Obdělávané pozemky (pole, vinice, louky, zahrada)
  - Lesní pozemky (les, háj, obora)
  - Neobdělávané pozemky
- D) *Hodonyma* – vlastní jména dopravních cest, např. názvy ulic, mostů, železnic, náměstí apod.
- E) „*Vlastní jména jiných neživých přírodních objektů, které nejsou určeny k obývání a jsou v krajině pevně fixovány*“ (názvy kapliček, pomníků, lomů, dolů, rozhleden apod.)¹⁶

1.3 Funkce onomastiky

Stejně, jako je složité vymezit definici termínu onomastika, je složité i vymezení termínu funkce. V onomastické teorii existuje řada různých definic funkce, které se od sebe vzájemně odlišují. Tento problém se netýká pouze onomastické teorie, ale i konkrétních analytických prací, zejména při klasifikaci materiálu a jeho další přípravě pro zpracování. „*Při studiu funkcí musí být základní metodologické stanovisko nutně orientováno filozoficky. Funkce patří k všeobecným kategoriím a tvoří s kategoriemi obsah a forma trichotomii, která se vyznačuje jednotou působení*“.¹⁷

V teorii onomastiky dosud neexistuje jednotný názor na to, jaké funkce vlastní jména plní. Někteří autoři pokládají za základní funkce propria funkci individualizující a diferencující. Tyto funkce znamenají, že propria slouží k rozlišení jednotlivých jedinců od sebe navzájem. V praxi se to dá přiblížit na jméně „*Jan*“, které odlišuje jednu konkrétní osobu od všech ostatních lidí. Další autoři přidávají k těmto dvou funkcím ještě funkci referenční, která s nimi úzce souvisí. Princip funkce referenční spočívá v tom, že propria

---

¹⁶ Str. 15-16 - OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk lesů, hor, vod a cest. Praha: Academia, 1995

¹⁷ Str. 22 - ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

slouží k odkazu na konkrétní jedince. V praxi například název města „Ostrava“ odkazuje na jedno konkrétní město v České republice. Všechny tři funkce se navzájem doplňují.¹⁸

Každý autor na vlastní jména a jejich funkce nahlíží z různého úhlu pohledu. Marie Čechová ve své publikaci uvádí jako hlavní funkci proprií „*přímo pojmenovat či identifikovat předmět jako jediný svého druhu, tedy jako unikátní, jedinečný*“.¹⁹

Třídění funkcí rozpracovala také M. Knappová ve svém článku „*K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen*“, ve kterém klasifikuje propriální funkce tímto způsobem:

- A) *Funkce nominační, individualizující (diferenciační)* – tento soubor funkcí nazývá jako „*základní (sdružené) funkce. Tyto funkce slouží ke společensky podmíněné identifikaci*“.²⁰ Podle Knappové patří mezi tyto základní funkce také funkce deiktická (odkazová) a apelová. Všechny základní funkce vyplývají z mimojazykových komunikačních potřeb.
- B) *Funkce asociační, evokační, konotativní* – odkazují na různé objekty, které jsou identické s obecnými nebo vlastními jmény. Pro tyto funkce se někdy používá označení termínem pasivní. Knappová k nim připojuje ještě ideologizující, mytizující a honorifikující funkci vlastních jmen.
- C) *Funkce sociálně klasifikující* – tato funkce zařazuje objekt, který je aktuálně pojmenovaný do nejrůznějších souvislostí, jako je místo, čas, sociální, náboženský nebo národnostní aspekt.
- D) *Funkce deskriptivní, charakterizační* – tyto funkce mají podle Knappové „*veškerá popisná pojmenování, která mají status tzv. vlastních názvů a tzv. mluvící jména a přezdívky*“.²¹ Pojem funkce je v tomto případě přenesen v tom smyslu, v jakém plní svou roli v apelativní sféře jazyka.

---

¹⁸ Str. 23 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

¹⁹ Str. 54 - ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-12-9

²⁰ Str. 211-214 - KNAPPOVÁ, Miloslava. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. Slovo a slovesnost [online], ročník 53 (1992), číslo 3

²¹ Str. 211-214 - KNAPPOVÁ, Miloslava. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. Slovo a slovesnost [online], ročník 53 (1992), číslo 3

E) *Funkce expresivní, emocionální (psychologická)* – s těmito funkcemi úzce souvisejí zejména funkce estetická a poetická. „Pod těmito funkcemi se shrnuje druh účinku, jakým dojmem jména působí“.²²

O několik let později sestavila M. Knappová výčet funkcí pro *Encyklopedický slovník češtiny*. V této publikaci se nachází kromě výše zmíněných základních funkcí výčet onymických funkcí doplněný o funkci komunikativní („uskutečňovanou na základě známosti denotátu účastníkům řečové komunikace“). Dále autorka osamostatnila funkci nominační („orientovanou na vydělení jednotlivého objektu v rámci celku“) a diferenciační („orientovanou na poměr individualizovaných prvků navzájem“); zvlášť vyčlenila funkci ideologizující, mytizující a honorifikující.²³

„M. Knappová navazuje na tradici Pražského lingvistického kroužku“.²⁴ Jeden z nejvýznamnějších představitelů, Roman Jakobson, pak dále rozeznává šest společensky jazykových funkcí podle šesti určujících činitelů (Obr. 1). Většina jazykových sdělení obsahuje podle něj několik druhů funkcí naráz, přičemž jedna z nich je většinou dominantní:

- A) *Emotivní funkce* – koncentrovaná směrem k mluvčímu; „míří k přímému vyjádření postoje mluvčího k tomu, o čem hovoří“²⁵
- B) *Konativní funkce* – orientovaná na adresáta
- C) *Referenční (denotativní, poznávací) funkce* – zaměřená k označovanému předmětu
- D) *Fatická funkce* – orientace na kontakt; „jsou to sdělení sloužící v první řadě k navázání, pokračování a přerušování komunikace“²⁶

---

²² Str. 211-214 - KNAPPOVÁ, Miloslava. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. Slovo a slovesnost [online], ročník 53 (1992), číslo 3

²³ Str. 95 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

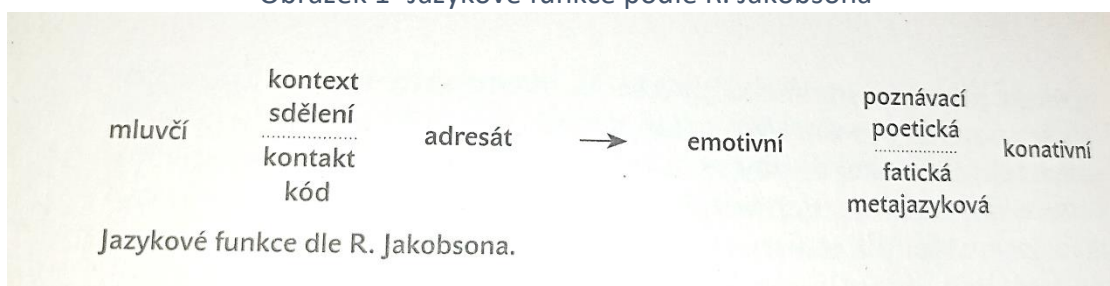
²⁴ Str. 95 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

²⁵ Str. 95 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

²⁶ Str. 95 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

- E) *Metajazyková funkce* – „kdykoli si mluvčí nebo adresát potřebují ověřit, zda užívají téhož kódu, řeč se soustředí na kód“²⁷
- F) *Poetická (básnická) funkce* – „zaměření na sdělení jako takové, koncentrace na sdělení pro ně samo“. Pro poetickou funkci jsou klíčové dva základní postupy uspořádání – výběr a kombinace.²⁸

Obrázek 1- Jazykové funkce podle R. Jakobsona

Zdroj: DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

„Značnou pozornost věnuje problematice propriálních funkcí také literární onomastika“. Specifikum literární onomastiky vystihl K. Gutschmidt tak, že propriálně relevantní funkce rozděluje do dvou skupin:

- A) *Funkce, které se týkají literárních postav*
- B) *Funkce, které se týkají postavení a úlohy proprií v textu*²⁹

1.4 Literární onomastika

V předešlé kapitole je zmíněno, že literární onomastika věnuje značnou pozornost problematice propriálních funkcí. V této podkapitole je stručně zmíněna definice literární onomastiky a nejdůležitější milníky jejího vývoje.

Literární onomastika je definována jako „*nauka o vlastních jménech v literárních dílech*“.³⁰ Za prvního autora, který věnoval pozornost jménům v dramatických textech, je považován Aristoteles, konkrétně ve svém díle Poetika. „*Literárními jmény se pak*

²⁷ Str. 95 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

²⁸ Str. 95 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

²⁹ Str. 24 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

³⁰ Str. 11 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

zabývali mnozí další literární teoretikové a estetikové. Zájem onomastiků o vlastní jména v uměleckých textech lze sledovat již v 1. polovině 20. století³¹. Za významného představitele literární onomastiky je považován K. Hausenblas, který ve své studii Vlastní jména v umělecké literatuře definoval „podstatné zásady pro výzkum literárních vlastních jmen“³². „Za nejpodstatnější studie posledních let je možné považovat práce literárních teoretiček D. Hodrové Jméno postavy v románu a L. Jungmannové Jméno postavy v dramatu. Jméno postavy je pro ně místem významného sémantického dění. D. Hodrová věnuje svou pozornost postavám, kteří nemají jména a také změnám jmen v průběhu děje. L. Jungmannová se věnuje zejména jménům v titulech děl a také seznamům postav, jež bývají součástí dramatického textu“³³.

Z interdisciplinárního charakteru literární onomastiky vyplývá také její specifičnost. „Literární onomastika bývá právem označována za most mezi onomastikou a literární vědou“³⁴. U nás je po mnoho let brána jako především lingvistický obor, který má nejbližší vztah s onomastikou a stylistikou. „Našemu pojetí je nejbližší definice literární onomastiky jakožto osobité oblasti bádání, která spojuje dva pilíře – onymické rysy jména na jedné straně a literární fenomén na straně druhé“³⁵.

1.5 Historie onomastiky

Intenzivní rozvíjení onomastiky se datuje zhruba od 50.-60. let našeho století. Jedny z prvních správných výkladů, které stojí na samém počátku české onomastiky, vytvořil kronikář **Kosmas**³⁶. Díky metodám, které byly považovány za nelingvistické, byla onomastika „pokládána za pomocnou vědu historickou (u nás, v Německu), topografickou (Švýcarsko), sociologickou (USA), demografickou (Rakousko) a i estetickou

---

³¹ Str. 12 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

³² Str. 13 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

³³ Str. 15-16 DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

³⁴ Str. 19-20 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

³⁵ Str. 19-20 - DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

³⁶ Str. 378 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5

(Francie)“.³⁷ Proces, při kterém začalo docházet k přesunu zájmu o vlastní jména z historických věd do lingvistiky, u nás začal koncem 19. století v období pozitivismu a byl ve svém vrcholu až v 60.-70. letech 20. století.³⁸

*„V prvních etapách svého rozvoje byl onomastický zájem upřen na budování materiálových východisek, tzn. že práce byly především heuristické povahy a výklady nepřekročily obraz klasického filologického rozboru“.*³⁹ *„Jako subdisciplína lingvistiky získává svébytné postavení s velkou mírou metodologické samostatnosti. Na dalším vývoji obecné onomastické teorie se velmi výrazně podílí také onomastika česká“.*⁴⁰

V českých zemích se projevilo intenzivnější studium vlastních jmen v 19. století, v době národního obrození, kdy v celé společnosti docházelo k silnému vzrůstu zájmu o *„jazyk, historii a kulturu českého národa a užívání českých jmen bylo chápáno jako projev vlastenectví“.*⁴¹ Propriím věnovali vedle jazykovědců pozornost zejména historici.⁴² Zásadní místo mezi historiky zaujímá zakladatel české onomastiky **František Palacký**. *„Palacký byl jedním z prvních, kdo pro své historické práce používal i svědectví místních jmen. Výsledky svých toponomastických výzkumů následně publikoval ve studii Q jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologických místních jmen československých. K Palackého zásluhám patří mj. i fakt, že u místních jmen rozlišuje dvě základní skupiny: oikonyma vzniklá ze jmen osobních a apelativa označující přírodní podmínky na místě, kde příslušně pojmenovaná lokalita leží“.*⁴³

K rozvoji onomastiky v českých zemích přispěl velkým dílem také historik **Vincenc Brandl**, za jehož vrcholnou práci lze pokládat studii Rozpravy o jménech topických, ve které formuluje řadu myšlenek. *„K nejvýznamnějším z nich patří názor, že jména se na*

---

³⁷ Str. 51 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

³⁸ Str. 51 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

³⁹ Str. 51 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

⁴⁰ Úvod – ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

⁴¹ Str. 17 - HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2

⁴² Str. 17 - HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2

⁴³ Str. 17-18 - HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2

*sebe v průběhu času kladou jako geologické vrstvy podle toho, jak se v zemi střídaly jednotlivé národy“.*⁴⁴

Neobyčejný význam měla pro vývoj české onomastiky druhá polovina 19. století a začátek 20. století. *„Byly vybudovány základy jejího pozdějšího ustanovování jako relativně samostatné disciplíny. Byly připraveny základy materiálových sbírek. Byly naznačeny teoretické problémy. Byl formulován i požadavek znalosti historického vývoje jména“.*⁴⁵

Po druhé světové válce nastalo období neobvyklého rozvoje, které v šedesátých letech vedlo k plnému usazení nauky o vlastních jménech jako relativně samostatného podoboru lingvistiky s interdisciplinárními vztahy. Tato skutečnost měla několik důležitých důsledků:

- A) Změnil se samotný status onomastiky. Z dosavadní vědy, která byla pouze okrajová, se stala dílčí disciplína lingvistiky *„s nutností budovat teoretická východiska spočívající na hlediscích jazykovědných a plynoucí z onymie samé“.*⁴⁶
- B) Onomastická práce byla vřazena do institucí zaměřených na jazykovědu, např. do Ústavu pro jazyk český AV ČR.
- C) Česká onomastika se začala porovnávat se zahraničím a vstupuje do mezinárodního bádání slavistického a germanistického.⁴⁷

V šedesátých letech se začínají objevovat díla, která se v české onomastice řadí mezi ty nejvýznamnější. **Antonín Profous** začal vydávat své monumentální dílo Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I. (1947), II. (1949), III. (1951), IV. (1957), V. (1960). *„Slovníky vybudovaly základní materiálové východisko soudobé*

---

⁴⁴ Str. 18-19 - HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2

⁴⁵ Str. 399 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁴⁶ Str. 405 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁴⁷ Str. 405 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

české a slovenské toponomastiky. Jeho dílo je považováno za nenahraditelný pramen. Profous ve svých dílech vypracoval také vzor lexikografického uspořádání“.⁴⁸

K nejvýznamnějším osobnostem české onomastiky patří **Vladimír Šmilauer**. Jeho fundamentálním dílem je Osídlení Čech ve světle místních jmen. „V tomto díle propracovává vztah mezi onymii a sídelním procesem v strukturní, areálové a časové vrstevnosti“. Osídlení je nejvýznačnější dílo, díky kterému došlo k obohacení světové onomastiky onomastikou českou. Ovlivňuje veškeré toponomastické bádání u nás. Šmilauerovu inspiraci nesou i studie Rudolfa Šrámka Soustava místních jmen na severovýchodní Moravě a ve Slezsku.⁴⁹

Vladimír Šmilauer také začal vydávat onomastický časopis, který byl založen v roce 1960 jako Zpravodaj Místopisné komise ČSAV a byl několikrát přejmenován. V současnosti je časopis znám pod jménem Acta onomastika. Časopis Acta onomastika vydává Ústav pro jazyk český AV ČR. Je jediným českým vědeckým periodikem zabývající se problematikou vlastních jmen. Aktuálně představuje Acta onomastika jediný onomastický časopis u nás. „Časopis má rozsáhlou síť domácích i zahraničních přispěvatelů, tudíž jsou zde otiskovány příspěvky v mnoha jazycích. Vzhledem k interdisciplinárnímu zaměření časopisu v něm publikují nejen lingvisté, ale i vědci z jiných oborů“.⁵⁰

Pro českou onomastiku je typická orientace na jevy, které jsou spjaté se společenským vývojem a souhrnně na interdisciplinární přístup. Zdůrazňují se tzv. onymické funkce. Významným prvkem je „zřetel k chronologickým hodnotám a vývojové vrstevnatosti proprií, projevující se ve studiu vztahu proprií a osídlení“.⁵¹ Průkopnický tu působí Šmilauerovo Osídlení Čech ve světle místních jmen (1960) a Svobodova Staročeská osobní jména a naše příjmení (1964).⁵²

---

⁴⁸ Str. 406 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁴⁹ Str. 407 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁵⁰ Acta onomastica - <https://ujc.avcr.cz/sd/publikace/casopisy/acta-onomastica.html>

⁵¹ Str. 411 – PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁵² Str. 411 – PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

Vývoj v poslední třetině 20. století se dá celkově charakterizovat několika znaky. Materiálově rozsáhlé práce, které jsou vydávané, se nacházejí na svém vrcholu. Nově přibývají témata z urbanonymie, hydronymie, literární a biblické onomastiky. Postupně dochází k digitalizaci materiálových korpusů a slovníkových zpracování. Synchronní aspekt převládá nad historickým. „*Typologizující a klasifikující pohled proniká nad etymologicko-výkladovým*“.⁵³ Typická je zejména orientace na teorii onomastiky. Řeší se otázky „*podstaty vlastních jmen, propriální sféry jazyka, propriálně pojmenovacího aktu*“.⁵⁴ Propracovává se také onomastická lexikografie a terminologie. Onomastika je subdisciplínou bohemistiky. Nebývale vzrostla kvalita její popularizace. Mezinárodně dosáhla vysokého uznání.⁵⁵

---

⁵³ Str. 422 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁵⁴ Str. 422 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

⁵⁵ Str. 422 - PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5. – oddíl Onomastika (Šrámek, 2007)

2 TOPONOMASTIKA

„Místní a pomístní jména, toponyma či zeměpisná jména jsou v širokém slova smyslu předmětem studia celé řady vědeckých disciplín“.⁵⁶ Toto studium se děje na základě různých důvodů – toponyma jako taková „obsahují cenné informace, které umožňují rekonstruovat přírodní podmínky a procesy v minulosti, identifikovat zajímavé geologické, geomorfologické a biologické lokality, analyzovat vývoj jazyka a další“.⁵⁷

Pojem toponymum označuje „vlastní jméno geografického objektu, který je kartograficky zachytitelný“.⁵⁸ Zeměpisná jména jsou tvořena pestrá skupinou vlastních jmen, ze kterých se ve většině případů vydělují dvě, které představují co do rozsahu největší a badatelsky nejprozkoumanější kategorie:

- A) *Místní jména* – oikonyma, názvy obydlených objektů
- B) *Pomístní jména* – anoikonyma, názvy neobydlených, především přírodních objektů

V posledních zhruba třiceti letech se začala vyčleňovat třetí samostatná skupina – urbanonyma – názvy objektů majících charakter města. Tato skupina je „reprezentovaná především pojmenováními ulic, náměstí a veřejných prostranství“.⁵⁹

Podle publikace Vladimíra Šmilauera je toponomastika „nauka o vlastních jménech zeměpisných“.⁶⁰ Zeměpisná jména tak dělí na tři skupiny:

- A) *Choronyma* – názvy částí světa, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů
- B) *Toponyma* – místní jména, tedy názvy lidských sídlišť a jejich částí, jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, mostů
- C) *Jména pomístní*, kam patří:

---

⁵⁶ Str. 14 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁵⁷ Str. 14 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁵⁸ Str. 15 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁵⁹ Str. 15-16 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁶⁰ Str. 9-10 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

- Jména vod (hydronyma), tedy moří, jezer, rybníků, bažin, studánek, potoků, nádrží
- Jména tvarů členitosti povrchu zemského (oronyma), tedy orografických celků, horských skupin, vrchovin, hor, pohoří
- Jména pozemků, tj. parcel a shluků parcel, pozemkových tratí, zemědělských honů
- Jména drobných přírodních útvarů, tj. skal, jeskyň
- Jména jednotlivých předmětů, jako stromů památkově cenných nebo důležitých pro orientaci, božích muk, kapliček
- Jména komunikací, jako cest, železnic⁶¹

Objekty pomístních jmen se mohou dále dělit také na „přírodní (dané přírodou), tj. vyvýšeniny, ostrovy; a na kulturní (existující pod vlivem člověka). V praxi se toto dělení neosvědčuje, protože bývá obtížné oddělovat přírodní a umělá jezera, les přírodní a pěstovaný“.⁶²

Jména mohou být také přímá (primární): „Židova strouha jakožto označení strouhy“, a nepřímá (sekundární): „Za Židovou strouhou jakožto označení pole“.⁶³ „U jmen se někdy může rozcházet podoba lidová (zpravidla spontánní) a oficiální (často umělá): v 18. století uměle zaváděné názvy vesnic byly většinou zatlačeny názvy lidovými: Freudeneck – Volárna“.⁶⁴

Podle publikace od Davida a Máchy by bylo vhodné rozdělovat místní a pomístní jména na psaná toponyma (na mapě, v kronice, v soupisu), a na toponyma živá (zjišťovaná aktuálními terénními výzkumy). „Pod označením živé toponymum, respektive

---

⁶¹ Str. 9-10 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁶² Str. 11 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁶³ Str. 11 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁶⁴ Str. 11 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

živé jméno, se rozumí zeměpisné jméno, jehož základní charakteristikou je neúřednost, primárně vyjádřená neexistencí závazné standardizované podoby“.⁶⁵

2.1 Zásady pro zápis toponym

Pravopis veškerých podob toponym, zejména uličních názvů, se řídí doporučením akademických Pravidel českého pravopisu pro psaní vlastních jmen s předložkou v odborných textech, pokud je potřeba vyjádřit původ pojmenování (např. „*Pod mostem, U hodin*“ – most ani hodiny nepředstavují vlastní jména jedinečných objektů; „*Na Humenci, U Sýkoráku – Humenec a Sýkorák*“ jsou vlastní jména jedinečných objektů), ale ulice „*Na Sklepech, Pod Lanovkou*“ představují standardizované uliční názvy, ve kterých po „*předložce následuje velké písmeno bez ohledu na původ pojmenování*“.⁶⁶ Pomístní jména a živá toponyma se zapisují novočeským pravopisem bez zřetele k nářečním specifikům.⁶⁷

2.2 Toponomastický přístup

Pomístní jména a urbanonyma stála ve stínu oproti místním jménům, kterým byla věnována obrovská míra pozornosti. Pomístní jména byla sice sbírána a popisována v řadě roztržitých monografií velmi proměnlivé kvality, ale velké syntézy se jim nedostalo ani v dnešní době. „*Po pár neúspěšných pokusech o zachycení pomístních jmen z většího území byla česká pomístní jména shromážděna v rozsáhlé soupisové akci propracované v šedesátých až osmdesátých letech 20. století*“.⁶⁸ Tato akce byla skutečně výjimečným počinem československé jazykovědy v evropském kontextu a přinesla objemný soubor toponym. „*Cílem akce nebylo získání vybraného materiálu pro konkrétní téma, ale shromáždění veškerého bohatství pomístních jmen z doby před kolektivizací venkova*“.⁶⁹

---

⁶⁵ Str. 19-20 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁶⁶ Str. 13 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁶⁷ Str. 13 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁶⁸ Str. 23 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁶⁹ Str. 23 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

Jak již bylo zmíněno, na toponomastiku bylo od počátku své vědecké existence nahlíženo spíše jako na pomezí disciplínu. Tento pohled vyplýval „*nejen z povahy jejího materiálu, kterým jsou zeměpisná jména ve své současné podobě i v historickém vývoji, ale rovněž ze skutečnosti, že teprve širší znalosti historických, sociálních, kulturních nebo přírodních okolností jejich vzniku a existence umožňuje správnou interpretaci*“.⁷⁰

David a Mácha ve své publikaci uvádějí, že „*klíčovým tématem toponomastiky stále zůstává vytrácení se znalosti toponymie z lidské paměti*“.⁷¹ Toponymie se znovu stává předmětem mezioborového studia díky poválečnému odsunu německého obyvatelstva a kolektivizaci zemědělství. Tento fakt dokládá například projekt Atlasu historických měst České republiky, v němž se objevují texty Pavla Hájka, Vladimíra Macury a dalších. Toponomastika je zde uplatňována ne jako pomocná věda, ale jako plnohodnotná, rovnocenná disciplína s jinými obory. „*Z pohledu současné i minulé české toponomastiky má však ochrana toponym a zájem o pomístní jména své limity. Jimi je například dlouhotrvající nezájem o toponymii někdejších Sudet a území obývaných národnostními menšinami*“.⁷²

2.3 Historie české toponomastiky

Podrobné dějiny vývoje české toponomastiky nebyly do současnosti napsány. Potíže historika, který se zabývá toponomastikou, začínají tím, že je náročné ji oddělit od vlastivědné práce, se kterou byla vždy bytostně spjata. Skutečná onomastika se začíná projevovat tehdy, když se od „*příležitostného výkladu jednotlivých jmen přejde k pojetí jmen jako celku*“.⁷³ Tento přechod je u nás spjatý s **Vladimírem Josefem Pelikánem** článkem O pojmenování osad československých a **Františkem Josefem Slámou** O jménách místních v zemi české a moravské. Na Slámův článek začíná navazovat **František Palacký**, „*který jako historik používal svědectví vlastních jmen a své*

---

⁷⁰ Str. 24 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁷¹ Str. 29 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁷² Str. 29-30 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

⁷³ Str. 25-26 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

poznatky o nich shrnul ve studii O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen československých.⁷⁴

Mezi moravské autory, zabývající se toponomastikou, patří **Vincenc Brandl**, zemský archivář moravský (Rozpravy o jménech topických). Více známý je však **Vincenc Prasek**, profesor olomouckého gymnázia (Studie o místních jménech). „Klasickým mistrem historické topografie české“⁷⁵ se stal **August Sedláček**. Jeho celoživotní práce tvoří materiálový základ veškerému toponomastickému výzkumu v Čechách (Hrady a zámky, Místopisný slovník historický). „V Místopisném slovníku věnoval zvláštní kapitoly jménům sídlišť“.⁷⁶

František Roubík, „docent historické vlastivědy na Karlově univerzitě, prokázal toponomastice velké služby svými přehledně uspořádanými pomůckami: Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech, 1940“.⁷⁷

Mezi historiky, kteří své hlavní práce směřovali jiným směrem a používali vydatné svědectví vlastních jmen, patří **Václav Chaloupecký**, který ve svých studiích psal o starém Slovensku a prvokřesťanské době v Čechách a **Václav Vojtíšek** ve svých studiích o staré Praze.⁷⁸

Vedle dvou hlavních proudů – historického a jazykovědného – tu byl sice široký, ale mdlý proud toponomastiky autochtonistické, „staroslovenské“, „v širokém rozpětí od tragických omylů lidí poctivých a zasloužilých až k čirému maniactví“.⁷⁹ „První velké

---

⁷⁴ Str. 25-26 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁷⁵ Str. 26 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁷⁶ Str. 27 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁷⁷ Str. 27 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁷⁸ Str. 27-28 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁷⁹ Str. 27-28 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

moderní onomastické dílo o zeměpisných jménech v českých zemích napsal **Ernst Schwarz**".⁸⁰ Jeho německá publikace směřuje přirozeně k německým jménům a jejich vztahům k českým jménům, ale ukazuje i zvládnutí toponomastiky české. „Svým dílem prokázal Schwarz velkou historickou nosnost toponomastiky“.⁸¹

Novou fází v české toponomastice zobrazuje dokončení třicetileté práce **Antonína Profouse**, který od „okresních monografií vospěl k syntéze stránky historické a lingvistické“.⁸²

Podle Vladimíra Šmilauera přináší toponomastika velký užitek všem vědám, které se v ní účastní:

- A) *Jazykovědě* doplňuje znalosti o jazykovém vývoji zejména po hláskoslovné a slovníkové stránce, umožňuje jazykovědu rozšířit a prohloubit, protože zeměpisná jména jsou fixována v rovině místa i času. „*Toponomastika obohacuje znalosti dialektologické a antroponomastické vědě poskytuje jména, která zanikla před začátkem větších soupisů osobních jmen*“.⁸³
- B) *Dějepis* je toponomastika významnou pomůckou při „*zjišťování postupu osídlování a sledování kulturních proudů, sociálních i hospodářských proměn*“.⁸⁴
- C) *Zeměpis* je jednou z „*významných složek, které vytvářejí charakter jednotlivých oblastí lidského osídlení*“.⁸⁵

---

⁸⁰ Str. 29 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸¹ Str. 28-29 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸² Str. 29 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸³ Str. 193 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸⁴ Str. 193 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸⁵ Str. 192 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol

2.4 Materiál

Sbírání toponomastického materiálu je první a nejdůležitější složkou práce odborníka na toponomastiku. „Dobrý materiál si uchovává cenu i tehdy, když jeho výklady všechny padnou“.⁸⁶ Výklady jsou považovány za hypotézy, materiál má povahu faktu. Vladimír Šmilauer rozděluje ve své publikaci materiál na tři druhy:

- A) Historický materiál (listinný, archivní)
- B) Zeměpisný materiál
- C) Nářeční materiál⁸⁷

2.4.1 Materiál historický

Před obdobím Bílé hory existovaly převážně vyprávěcí prameny, které obsahovaly jen malé množství jmen. Nejznámější Kosmas obsahuje pouhých 50 jmen, a to vesměs z nejstaršího sídelního území. Ve starších dobách se začínají psát listiny, které přesně zachycující podoby vlastních jmen. „Sebráním dokladů pro jednotlivá zeměpisná jména vzniká historický topografický slovník“.⁸⁸

Po Bílé hoře je pramenů velké množství. Mezi nejdůležitější pro toponomastiku autor zařazuje:

- A) *Berní rulu* – první řádný popis „země podle krajů a panství, uspořádaných podle jednotlivých stavů“⁸⁹
- B) *Moravské lánové rejstříky* a *slezský karolínský katastr* z roku 1721
- C) *Tereziánská jase* z let 1713-1722, ze které vzešel tereziánský rustikální katastr

---

⁸⁶ Str. 30 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸⁷ Str. 30 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸⁸ Str. 30-31 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁸⁹ Str. 45 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

- D) *Josefínský katastr v Čechách a ve Slezsku – „zachycuje půdu dominikální i rustikální na základě katastrálních obcí“⁹⁰*
- E) *Popis království Českého – autorem tohoto dokumentu je František Palacký, obsahuje dělení „podle krajů a panství s počtem obyvatel roku 1843 a obnovuje mnohá česká jména“⁹¹*

2.4.2 Materiál zeměpisný

Hlavními prameny zeměpisného materiálu jsou mapy, atlasy, zeměpisná díla (cestopisy, cestovní deníky, indexy velkých atlasů) a lexikony (sídliště). „*Nejstarší mapou pocházející z našeho území je mapa Ptolemaiova z doby okolo roku 150 n. l.“⁹² Autorem je zeměpisec z Alexandrie **Klaudios Ptolemaios**. Z pozdějších map nás nejlépe poučí **František Roubík** (Soupis map českých zemí I., II., 1952, 1955), **Mikuláš Kulhavý** (mapa z r. 1518), **Jan Amos Komenský** a vojenské mapy.⁹³*

„*Ve starších, konkrétně německých mapách našeho území, se vyskytuje mnoho nedostatků v názvosloví. Tyto nedostatky byly způsobeny neznalostí jazyka a nedostatkem smyslu pro přesnost. Leckdy byly chybné názvy přejímány z katastrálních map“⁹⁴*

Některé atlasy přináší české toponomastice zvláštní význam: „Atlas republiky Československé“ (1935), „Lesnický a myslivecký atlas“ (1955), „Atlas podnebí Československé republiky“ (1958).⁹⁵

---

⁹⁰ Str. 46 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹¹ Str. 45-47 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹² Str. 48 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹³ Str. 48-49 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹⁴ Str. 50-51 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹⁵ Str. 52 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

2.4.3 Materiál nářeční – traťová jména

„Nutnost sbírat jména přímo v terénu se týká zejména pomístních jmen“.⁹⁶ Pro sbírání lidových jmen existuje celá řada návodů. Antonín Profous doporučuje zjišťovat lidová jména spíše u sousedů než v místě samém, kde podléhají vlivu úřední podoby. Nářeční podoby pocházejí často rovnou ze starších podob a ubránily se převedení do spisovných forem; vyvinuly se zákonitěji než jména z tradice úřední.⁹⁷

Vypracováním metodiky sbírání lidových podob se zabývali zvláště švédští badatelé, kteří tomuto bádání věnovali veškerou péči. Ti tvrdili, že je třeba seznámit se s místním obyvatelstvem a najít mezi nimi dobré znalce jmen: např. „pro názvy lesů a hor jsou nejvýznamnějšími informátory lesníci a lesní dělníci“.⁹⁸

Hlavním pramenem pro jména traťová jsou lidové podoby. „Traťová jména – jména polních tratí a lesních oddělení – tvoří nejpočetnější skupinu mezi jmény zeměpisnými“.⁹⁹ Z hlediska své početnosti poskytují dostatečný materiál pro zkoumání slovníkově zeměpisná. „Postup při sbírání a zpracování traťových jmen nastínil V. Šmilauer v článku Jak se sbírají traťová jména“.¹⁰⁰ Jednotlivé fáze jsou:

- A) Zpracování katastrálních map z doby před scelováním. „Mapy se ofotografují a vkreslí do mapy podkladové, která je k tomu vhodná. Hranice katastru se výrazně vyznačí“.¹⁰¹

---

⁹⁶ Str. 53 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹⁷ Str. 53 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹⁸ Str. 54 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

⁹⁹ Str. 55 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹⁰⁰ Str. 54-55 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹⁰¹ Str. 55 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

B) Šetření v terénu představuje nejdůležitější složku zkoumání. „Pověřený pracovník prochází s místními znalci území obce a zjišťuje s mapkou v ruce podle jejich tvrzení, jak se jednotlivé pozemky jmenovaly. O každém jméně se napíše dvojitý záznam, v němž vedle jména osady, značky okresu a čísla pozemku v mapce jsou tyto údaje:

- Název objektu v lidové a oficiální podobě
- Povaha objektu, tedy zda se jedná o pole, louku, pastvinu, les, potok
- Druh půdy: písek, kamení
- Objekty a historické skutečnosti: boží muka, skalní útvary, hřbitovy
- Pověsti a lidové tradice k místu se poutající
- Lidové výklady jmen¹⁰²

C) Archivní zkoumání dává jménům historické pozadí. U nás to jsou jména katastru tereziánského a josefínského.¹⁰³

Toponomastickým materiálem se ve své publikaci zabývali i autoři David a Mácha. Ve své knize se dívali na to, jakým způsobem jednotlivé práce a jejich autoři nahlíží na samotný materiál a jeho význam. Zajímalo je, jakými argumenty si toponomastikové zdůvodňovali smysl své výzkumné činnosti a v čem viděli její hodnotu.¹⁰⁴

„Prvním, kdo si položil klíčovou otázku významu a smyslu pomístních jmen, byl **Antonín Profous**“.¹⁰⁵ Ten ve svém souboru statí O místních a zvláště pomístních jménech v okrsku chrasteckém u Chrudimě podal nejen „stav a hodnocení dosavadního způsobu sběru a zpracování pomístních jmen, ale také návod, jak při terénním výzkumu

---

¹⁰² Str. 56 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹⁰³ Str. 55-56 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹⁰⁴ Str. 25 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹⁰⁵ Str. 25 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

toponymie postupovat. Profouse znepokojoval nejen nezáměr o toponymický materiál, ale také hrozba nastávající parcelace velkostatků po první světové válce“.¹⁰⁶

August Sedláček v úvodu ke Snůšce starých jmen podává charakteristiku svého materiálu jako „starodávná již vyhynulá slova, též odchylky ošklivé od pravých jmen“.¹⁰⁷ „Pro většinu prací zabývajících se pomístními i místními jmény je tedy společné zdůrazňování významu toponym pro jazykovědu a vlastivědu“.¹⁰⁸

2.4.4 Nebezpečí v materiálu

„Studium zeměpisných jmen v sobě skrývá mnohá nebezpečí. Nebezpečí v materiálu je konec konců také nebezpečím v lidech“.¹⁰⁹ Ohledně materiálu hrozí zvláště tato nebezpečí:

- A) Zeměpisná jména, která vznikla na základě náhody.
- B) Zeměpisná jména dostávají jména často z podnětů, charakteristických jako prostých, nesložitých, založených na větší míře monotónnosti.
- C) Zeměpisná jména přetvořena ze jmen cizích jazyků.
- D) „Zeměpisná jména jsou podrobena mnohým vlivům, obměňují se a přenášejí se na místa nepůvodní“.¹¹⁰
- E) Zeměpisná jména, vyznačující se často homonymií
- F) Zeměpisná jména bývají špatně a pozdě zapsána.
- G) Zeměpisná jména bývají chybami autorů často zkomolena.
- H) „Zeměpisná jména za těchto podmínek bývají velmi lehkou špatně vyložena“.¹¹¹

---

¹⁰⁶ Str. 25 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹⁰⁷ Str. 26 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹⁰⁸ Str. 26-27 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹⁰⁹ Str. 182-184 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹¹⁰ Str. 183 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹¹¹ Str. 182-184 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

2.5 Honorifikační motiv v toponymii

„Honorifikační toponymum označuje vlastní jméno zeměpisné dané na počest osoby, skupiny osob, organizace, hnutí nebo významné události“.¹¹² Vymezení honorifikačního toponyma není jednoznačné, zvláště v odborné literatuře. „V užším pojetí jsou k nim řazena pouze toponyma motivovaná prokazatelnými ideologickými či politickými důvody, např. jmény státníků, názvy organizací apod. Širší pojetí k nim řadí např. také detoponymické názvy typu *Argentinská, Polská* apod.“¹¹³ Rozvoj moderního politického života způsobil pronikání honorifikačních toponym do české toponymie, např. pojmenování Karlova ulice (původně Jezuitská). „Honorifikační toponyma jsou tak považována za jeden z nejvýznamnějších projevů ideologického vytváření prostoru, tzv. státní/politické krajiny a prostředek ovládnutí paměti krajiny“.¹¹⁴

Existence honorifikačního motivu je nejvýraznějším projevem politického ovlivňování onymie. „V české onomastické literatuře do konce 80. let 20. století jedinými autory, kteří věnovali pozornost tzv. ideologickému aspektu onymie, byli **Vladimír Šmilauer a Rudolf Šrámek**“.¹¹⁵ „V roce 1980 vyšla Šrámkova studie nazvaná K ideologickým aspektům onomastiky, ve které Šrámek upozornil na dva možné přístupy: sledování úlohy vědního oboru při formování ideologie, nebo naopak popis vlivů ideologie na vědní disciplínu“.¹¹⁶

Toponymická ideologizace se netýkala pouze minulosti a její interpretace, ale díky modernímu nacionalismu, který se začínal rozvíjet, se stávala poměrně účinným nástrojem politického boje zejména v oblastech, kde docházelo k setkávání dvou etnik. „Samo toponymum jako nástroj nacionálního boje tak slouží nejen tím, v jaké jazykové podobě je realizováno (často dochází k přejmenování pod zástěrkou tzv. standardizace

---

¹¹² DAVID, Jaroslav (2017): HONORIFIKAČNÍ TOPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny

¹¹³ DAVID, Jaroslav (2017): HONORIFIKAČNÍ TOPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny

¹¹⁴ DAVID, Jaroslav (2017): HONORIFIKAČNÍ TOPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny

¹¹⁵ Str. 30 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹¹⁶ Str. 31 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

toponymie), ale také se např. uplatňuje při vytváření mýtu etnicky homogenního území“.¹¹⁷

„Ideologie ovlivňuje nejen volbu konkrétních onymických znaků, ale především motivaci vlastního jména. Šrámek si všímá zejména vlivu ideologie na jazykové ztvárnění jména. Explicitním projevem ideologizace toponymie je tvorba a používání honorifikačních místních jmen“.¹¹⁸

2.5.1 Obecná charakteristika a charakteristické rysy

„Onomastická teorie pod označením honorifikační, chápe motiv, který se vyvinul z posesivního, ovšem nevyjadřuje reálný vlastnický vztah k objektu“.¹¹⁹ Do honorifikačních jmen se neřadí toponyma, která vznikla ve vzájemném vztahu s kolonizací a zakládáním osad a měst. „Honorifikační motiv je nezpochybnitelný v případě vzniku uličních názvů prosazujících se od poloviny 19. století, stejně jako tam, kde se objevují pojmenování míst po osobnostech často s nimi nesouvisejících“.¹²⁰ Honorifikační motiv je úzce spojen s politickými a společenskými hodnotami té doby. Z toho důvodu nemají vlastní jména vytvořená s jeho uplatněním dlouhého trvání, jsou nestabilní a dochází k jejich změnám či nahrazování novými jmény.¹²¹

„V české onomastice nebyla věnována pozornost obecné ani materiálové stránce honorifikačních jmen. Prvním a doposud jediným pokusem o definování honorifikačního motivu je kapitola v Šrámkově Úvodu do obecné onomastiky“.¹²²

---

¹¹⁷ Str. 32 - DAVID, Jaroslav. *Surdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹¹⁸ Str. 33 - DAVID, Jaroslav. *Surdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹¹⁹ Str. 34 - DAVID, Jaroslav. *Surdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²⁰ Str. 34 - DAVID, Jaroslav. *Surdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²¹ Str. 34-35 - DAVID, Jaroslav. *Surdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²² Str. 36-37 - DAVID, Jaroslav. *Surdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

„*Toponymum, u jehož zrodu stál honorifikační motiv, lze popsat na základě určitých funkčních specifik*“.¹²³ Primární funkcí toponyma není diferenciacie, identifikace a lokalizace onymického objektu, ale pouze nominace. „*Honorifikační jméno představuje určitou ideologickou hodnotu, vytváří novou realitu, její znakový systém, hovoří se zde i o tzv. mytizační funkci honorifikačních jmen*“.¹²⁴

Honorifikační jména jsou těsně spjata s dějinami politiky. Jako nástroj moci pomáhají uchopovat realitu prostoru a míst. „*Skutečnost, že honorifikační jména fungují ve velké závislosti na politické moci a tím se vymykají z limitů daných onymickou normou, dobře ilustruje výrazná role nevědecké etymologizace v jejich výkladu*“.¹²⁵ Politická moc usiluje především o bezpříznakovou a jednoznačnou onymii.

Hlavním rysem honorifikačního toponyma je jeho defektnost, a to jak po stránce jazykové, tak i onymické. Taková defektnost honorifikačního toponyma se projevuje nenaplněním základních onymických funkcí a také jazykovou a komunikační nefunkčností a nesprávností. „*Honorifikační toponymum tím, že jeho motivace nevychází přímo ze vztahu ke konkrétnímu onymickému objektu nebo z jeho vlastností, není schopno plnit základní onymické funkce*“.¹²⁶ Např. urbanonymum Hálkova ulice nic nenavědčuje nic o tom, kam ulice vede, zda je v její blízkosti nějaký důležitý orientační objekt, zda se nachází v centru města nebo na jeho předměstí apod.

Honorifikační jména neplní identifikační funkci, ale plní pouze nominační funkce. „*Nominace se tak stává primární a nejdůležitější funkcí honorifikačního jména. Funkce jako jsou identifikace a diferenciacie jsou nahrazeny honorifikací*“.¹²⁷ Identifikační funkce

---

¹²³ Str. 38 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²⁴ Str. 38 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²⁵ Str. 39 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²⁶ Str. 52 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²⁷ Str. 53 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

toponyma může být narušena dvěma způsoby – „*bud' neúplným přejmenováním („dvojice toponym Otrokovice – Bařov → původní toponymum Otrokovice ponecháno jako název místní části a jeho německá podoba Otrokowitz platila jako ekvivalent jména Bařov“), nebo nevhodným opakováním stejného toponyma“*.¹²⁸

Nefunkčností v komunikaci honorifikačních oikonym se zde rozumí úplná nemožnost nebo obtížnost utvořeného toponyma v komunikaci. „*Příkladem jazykově nesprávně a z pohledu komunikačního použití nefunkčně utvořeného honorifikačního jména je toponymum Frunze, které patřilo hlavnímu městu Kyrgyzstánu, původně zvanému Pišpek. Někdejší osada Pišpek byla v roce 1926 přejmenována na Frunze na počest Michaila Vasiljeviče Frunzeho“*.¹²⁹

Mezi další významný rys honorifikačních jmen, který se objevuje ve vztahu přejmenování, je vytržení toponyma z kontextu konkrétního historického období. „*I přes přejmenování zůstávají platné termíny, vlastní jména, ustálená spojení nebo tvrzení, ve kterých se objevují původní podoby toponym, např. petrohradský paradox, Petrohradské povídky atd“*.¹³⁰

---

¹²⁸ Str. 52-53 - DAVID, Jaroslav. *Smrđov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹²⁹ Str. 56 - DAVID, Jaroslav. *Smrđov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹³⁰ Str. 57 - DAVID, Jaroslav. *Smrđov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

3 URBANONYMIE

*„Urbanonymie je specifická třída toponym, která představuje průnik oikonymického a anoikonomyckého systému a pojmenovává sídelní i nesídelní objekty vnitroměstských reálií“.*¹³¹

V terminologii onomastiky se v průběhu let prosadilo používání pojmu urbanonymum pro vlastní jména objektů *„majících pro život města význam a v katastru města se realizujících“*,¹³² tedy zvláště pro pojmenování ulic, náměstí a zařízení nebo institucí spojených s městem. *„Urbanonymií se pak rozumí souhrn uličních jmen, popřípadě všech vlastních názvů objektů typických pro město“.*¹³³

Urbanonymie každého současného města ztělesňuje strukturu, která je tvořena několika vrstvami. Samotnou strukturu netvoří pouze standardizované názvy ulic, náměstí, parků atd., ale také vlastní jména objektů vázaných na město, jako jsou restaurace, bary, zastávky hromadné dopravy atd. Publikace od autorů Davida a Máchy rozděluje strukturu urbanonymie na tři vrstvy:

- A) *Standardizovaná urbanonymie* – tuto první vrstvu městské urbanonymie tvoří standardizované uliční názvy, které se uplatňují převážně v oficiální komunikaci. Standardizované uliční názvy nejsou vytvářeny obyvateli města, ale jsou jim vnucovány shora prostřednictvím úřadů. Jedná se o názvy jako jsou Vítězná náměstí (Praha), náměstí Republiky (Havířov).
- B) *„Venkovská“ pomístní jména* – *„druhou vrstvu urbanonymie tvoří pomístní jména na původních venkovských katastrech, která se postupně stala součástí města“.*¹³⁴ Předností tohoto typu urbanonym je jejich stabilita, relativní schopnost referovat k pojmenovanému místu a lokalizovat je. Mezi pomístní jména do této skupiny patří např. Nivky (Brno-Líšeň), Na Farském (Ostrava).

---

¹³¹ DAVID, Jaroslav (2017): URBANONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

¹³² Str. 45 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹³³ Str. 45 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹³⁴ Str. 61 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

C) „Živá toponymie“ – poslední vrstvu považují autoři za nejvýznamnější a nejzajímavější. „Základní část živé urbanonymie tvoří toponyma motivačně, slovo tvorně, popřípadě lexikálně jedinečná, která nemají oporu ve standardizovaných názvech, například ulice Česká – Čára (Brno), nákupní centrum Forum Nová Karolína – Fukušima (Ostrava). Živá jména jsou v užším slova smyslu doplněna živými názvy vytvořenými na základě standardizovaných urbanonym, například Karlák – Karlovo náměstí (Praha)“.¹³⁵

Rudolf Šrámek se ve svém článku Urbanonymie a urbonymie pro Onomastický zpravodaj ČSAV z roku 1990 přiklání k termínu „městská onymie“ jakožto označení urbanonymie. Na základě využití Brezových poznámek navrhl Šrámek rozlišení následujících dvou termínů:

- A) *Urbanonymum, urbanonyma* – jména všech osídlených i neosídlených objektů, která se nacházejí na historicky i soudobě vymezeném katastru sídelního útvaru, který má charakter města a pojmenovávají nejrozmanitější objekty mající pro život města význam. „Urbanonymie je specifická třída vlastních jmen realizující se na pomezí oikonymie a chrématonymie“.¹³⁶
- B) *Urbonymum, urbonyma* – vlastní jména lidských sídlišť, která mají od svého vzniku, buď získaný statut města během historického vývoje, např. propria Praha, Brno, Košice, ale také Rájec-Jestřebí, který statut města získal až v 70. letech. „Urbonyma jsou v tomto případě považována za subsystém oikonymie“.¹³⁷

„Vývoj urbanonym je spojen s formováním městského prostoru. Názvy ulic, prostranství, bašt a bran středověkého města se tvořily převážně podle jejich polohy, směru nebo charakteru (Dlouhá, Horní, Pražská ulice), podle národnosti a profese

---

¹³⁵ Str. 54-69 - DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

¹³⁶ *Onomastický zpravodaj ČSAV (Zpravodaj Místopisné komise ČSAV)* / Praha : ÚJČ ČSAV, 1960-94. zOZ ISSN:0232-0266; rok vydání 1990, ročník 31, str. 72-73

¹³⁷ *Onomastický zpravodaj ČSAV (Zpravodaj Místopisné komise ČSAV)* / Praha : ÚJČ ČSAV, 1960-94. zOZ ISSN:0232-0266; rok vydání 1990, ročník 31, str. 72-73

obyvatel (Hrčičská, Pekařská), nebo podle významnějších objektů (Na Můstku, U Karmelitánů).¹³⁸

Kolem 19. století byla motivace urbanonymie doplněna o honorifikaci (Jungmannova, Nerudova, náměstí Svatopluka Čecha). „K tomuto doplnění došlo jednak v souvislosti s rozvojem politického života, jednak z potřeby rozšířit motivační východiska urbanonym rozrůstajících se měst.“¹³⁹ V 19. a v 1. polovině 20. století bylo normální pojmenovávat veřejná prostranství po žijících osobnostech. „Existovala pouze jistá omezení, která zakazovala pojmenování po osobnostech, které projevíly nepřátelské smýšlení k Československé republice nebo jejichž postavení v dané společnosti neodpovídalo významu pojmenovávaného objektu.“¹⁴⁰

3.1 Klasifikace uličního názvosloví

Pro tvorbu urbanonym neexistuje oficiální směrnice, na základě které by se urbanonyma tvořila. Jana Matúšová ve svém článku hovoří o tom, že „tvorba urbanonym se stává do značné míry záležitostí závislou na individuálním přístupu odpovědných pracovníků“.¹⁴¹

Matúšová představuje klasifikaci podle sémantické motivace. O této klasifikaci sama autorka tvrdí, že není až tak pestrá. Na základě klasifikace je možné do několika skupin rozdělit jak nové názvy, tak i staré německé.

- A) *Názvy podle směru komunikace* (Lanovská ulice)
- B) *Názvy podle polohy komunikace* (Západní)
- C) *Názvy podle významné osobnosti* (Boženy Němcové)
- D) *Názvy podle obyvatel ulice*
- E) *Urbanonyma z pomístních jmen* (Za Lávkami – podle lávky přes řeku)

---

¹³⁸ DAVID, Jaroslav (2017): URBANONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

¹³⁹ DAVID, Jaroslav (2017): URBANONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny

¹⁴⁰ DAVID, Jaroslav (2017): URBANONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

¹⁴¹ MATÚŠOVÁ, Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Online. *Naše řeč*. 1989, roč. 72, č. 4, s. 179-187. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863>. [cit. 2024-04-15]

- F) *Názvy podle významné události, podle armád, organizací, národností atd.*
(Třída 9. května)¹⁴²

Klasifikací uličního názvosloví se zabýval ve své knize i Vladimír Šmilauer. Oproti Matúšové hovoří ve jménech ulic o větší pestrosti. Šmilauer ve své klasifikaci odkazuje na středověk, kde byla jména ulic tvořena z čistě praktického důvodu a jejich hlavní úkol spočíval v identifikaci objektu pro lepší orientaci.

- A) *Podle celkového rázu* (Dlouhá, Široká)
- B) *Podle přírodního objektu* (V jámě, V tůních)
- C) *Podle dřívější vesnice* (Újezd, Nehovidská)
- D) *Podle kostela nebo kláštera* (Michalská, Jilská)
- E) *Podle jiné význačné stavby* (Mostecká, Biskupská)
- F) *Podle některého domu v ulici* (Jalovcová – dům U zeleného jalovce)
- G) *Podle řemesla zde usídleného* (Na prádle – bělidlo)
- H) *Podle tržního předmětu* (Ovocný trh, Rybná)
- I) *Podle osob v případě mající v dané lokalitě svůj dům* (Vodičkova)¹⁴³

3.2 Honorifikační motiv v české urbanonymii

*„Honorifikační motiv se v české urbanonymii poprvé objevil ve 2. polovině 19. století v souvislosti s rozvojem české politické sféry života a zejména jako výraz stranického soupeření na radnicích měst. Druhým důvodem, který se často připomíná, je fakt, že rychle se rozrůstajícím městům již nedostačovala původní motivační východiska uličních názvů, a musela tedy hledat inspiraci i mezi jmény osobností. V urbanonymii středověkého a novověkého města se toponyma vzniklá podle jmen osobností vyskytovala jen vzácně. Doslova explozi honorifikačních jmen přinesla až moderní doba a vliv politiky na urbanonymii“.*¹⁴⁴

---

¹⁴² MATÚŠOVÁ, Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Online. *Naše řeč*. 1989, roč. 72, č. 4, s. 179-187. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863>. [cit. 2024-04-15]

¹⁴³ Str. 175-176 - ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

¹⁴⁴ Str. 175 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

Města patřila k jednomu z hlavních prostorů, kde se ve 20. století významně prosadil honorifikační motiv. „Právě města svou kumulací obyvatelstva nabízejí pro politické režimy prostor pro snadnou manipulaci s lidmi a svým významem jsou předurčena k uplatnění honorifikace“.¹⁴⁵ Vyskytuje se tu rozdílná intenzita působení honorifikačního motivu v centru a na periferii, ve městech a na venkově.¹⁴⁶

V dějinách 20. století zanechal silný vliv ideologie výraznou stopu v urbanonymii, zejména v motivaci pojmenování městských prostranství, ulic a náměstí. „Odpovídá to faktu, že ve 20. století se česká společnost stala výhradně městskou – v roce 1921 žilo ve městech, městysech a jejich předměstích již 45% obyvatelstva“.¹⁴⁷ Nejčastější názvy, které jsou v současné urbanonymii zastoupeny, reprezentují urbanonyma Družstevní, Havlíčkova, Krátká, Husova, Komenského, Zahradní atd. „Z těchto urbanonym se dají vyvodit dva typy městského prostoru. Prvním je původní centrum vymezené hradbami a přílehlou zástavbou vzniklou přibližně do poloviny 20. století. Jeho urbanonymii charakterizují nepředložkové jednoslovné názvy typu Krátká, Příčná, a honorifikační pojmenování typu Husova, Komenského, Palackého“.¹⁴⁸

Jaroslav David se ve své publikaci zabývá také strukturou typů honorifikačních jmen. Analýza současných uličních názvů ukazuje, že největší podíl v honorifikačním motivu nesou jména osobností (Obr. 2).¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ Str. 169 - DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

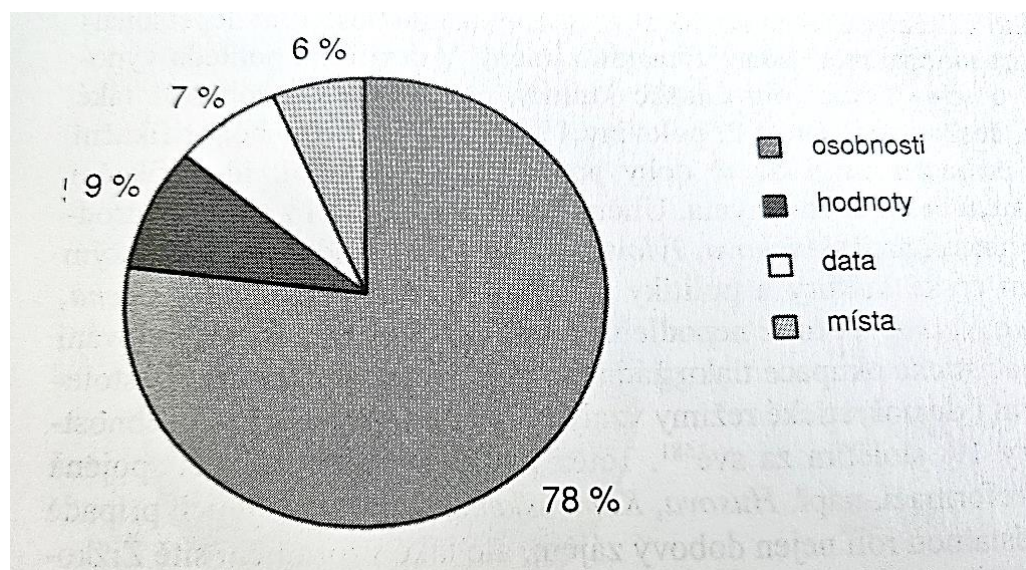
¹⁴⁶ Str. 169 - DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹⁴⁷ Str. 171 - DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹⁴⁸ Str. 171-173 - DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹⁴⁹ Str. 179 - DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

Obrázek 2 - Zastoupení typů honorifikačních jmen dle motivace

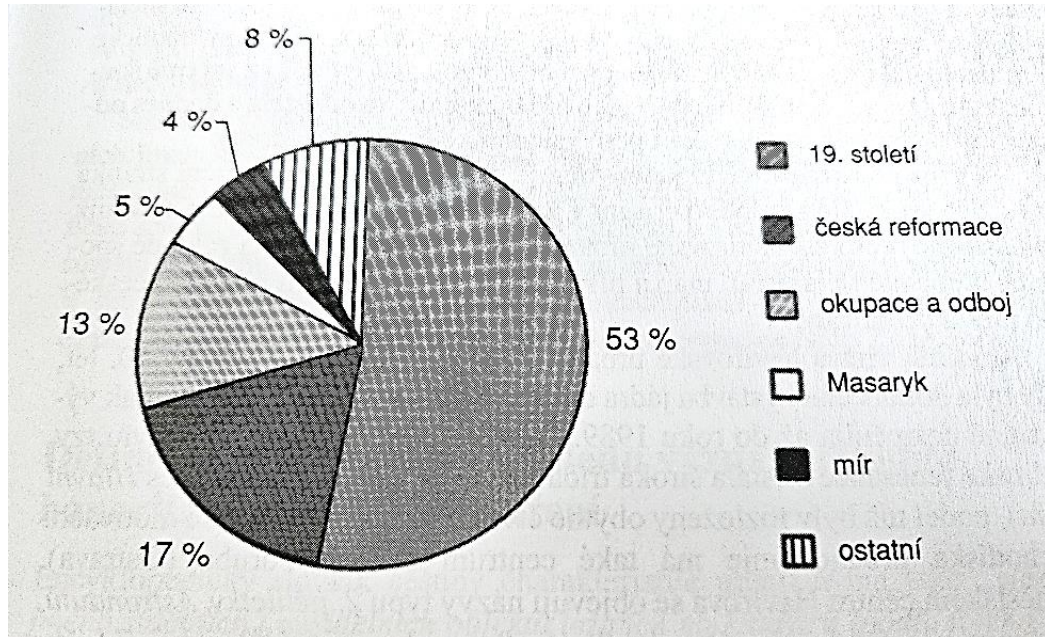
Zdroj: DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

Do jmen osobností se nejčastěji řadí postavy české kulturní historie 19. století (spisovatelé, hudební skladatelé – 53 % všech honorifikačních urbanonym), druhou příčku zaujímají významné osobnosti české reformace (17 %). „Přibližně jedna čtvrtina honorifikačních jmen je tvořena názvy motivovanými obecnými nebo ideologickými hodnotami, jmény významných událostí, jejich daty a výročími“ (Obr. 3).¹⁵⁰

¹⁵⁰ Str. 179-180 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

Obrázek 3 - Zastoupení typů motivace

Zdroj: DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

„Tato zjištění v obecné rovině ukazují dominantní postavení depersonálních urbanonym mezi honorifikačními jmény“.¹⁵¹ Při bližším zkoumání vypovídají názvy o tradici kultury obrozenecké doby, která se jevila jako relativně silná, ale výběrem osobností také zrcadlí českou společnost 2. poloviny 19. století. „Tehdy se honorifikační jména prosadila mezi do té doby pouze charakterizační, identifikační a orientační česká urbanonyma“.¹⁵²

3.3 Pojmenování ulic z hlediska legislativy

V České republice existují či existovaly určité vyhlášky, jež upravují způsob pojmenovávání ulic nebo veřejných prostranství. Tyto zákony a vyhlášky je možné najít na stránkách Ministerstva vnitra České republiky. Vyhláška č. 97/1961 Sb. stanovovala, že názvy obcí musely být ve shodě s místními a celostátními zájmy a vyhovovat různým hlediskům (politickým, hospodářským). Součástí této vyhlášky byl také odstavec o nemožnosti pojmenovat ulice nebo jiná veřejná prostranství podle osobností dosud

¹⁵¹ Str. 180 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

¹⁵² Str. 80 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

žijících. Ve třetí části této vyhlášky se hovořilo také o číslování domů. Podle této vyhlášky musely mít všechny budovy, které jsou určeny k trvalému obývání číslo popisné. Číslo popisná musela být umístěna u vchodu tak, aby byly viditelná z veřejné komunikace. Tato vyhláška byla však roku 2000 zrušena a nahrazena vyhláškou 326/2000 Sb. (viz. odstavec níže).¹⁵³

Mezi další významnou vyhlášku patří vyhláška č. 326/2000 Sb., která se týká způsobu označování ulic a veřejných prostranství. Podle této vyhlášky musí být tabulky s názvem ulice umístěny v obci tak, aby byly viditelné. Dále musí být umístěny vždy na začátku a na konci každé ulice. Pokud dochází ke křížení ulic, musí být název ulic i na křižovatkách. Názvy ulic mohou být i v jazyce národnostní menšiny, přičemž tento název je umístěn na stejné tabulce pod názvem v českém jazyce. Velikost a typ písma jsou v tomto případě ve shodném provedení. Tato vyhláška má primárně za cíl usnadnit orientaci v obci a umožnit lepší komunikaci mezi obyvateli města, nebo jejich návštěvníky.¹⁵⁴

---

¹⁵³ *Předpis 97/1961 Sb.* Online. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=97&r=1961>. [cit. 2024-04-19]

¹⁵⁴ *Předpis 326/2000 Sb.* Online. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=326&r=2000>. [cit. 2024-04-19]

III. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Historie města Dačice

4.1.1 Původ názvu Dačice

Původ názvu města Dačice není dodnes úplně samozřejmý. Podle publikace *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* bylo město pojmenováno podle osobního jména Dak, popřípadě Dač. „*Tedy ze zkratky některého ze složených osobních jmen počínajících na Da- (Dalibor, Dalimil, Dálemysl)*“.¹⁵⁵ „*Jméno Dačice znamená ves lidí Dakových či Dačových*“.¹⁵⁶

O původu názvu vypráví i pověst, která je obyvatelům města Dačice dobře známa. V době zmínky o Dačicích se kolem řeky Dyje rozprostíral smíšený les, v němž se nacházely borovice, buky, duby a smrky. Lesem vedla cesta, která severně pokračovala do Rakouska. Na pravém břehu řeky se nacházel klášter křižovnického řádu a ženský klášter. Jejich klid rušila pouze projíždějící kola vojáků. Jednoho dne vylákalo slunce ženy z kláštera k oknu. Ovíjeni vánkem si nevšimly, že pod jejich oknem zastavili dva jezdci. Oba, oděni ve vojenském a omámeni krásou dívek, jim poslali vzdušný polibek. Ženy se začervenaly, jedna utekla, „*ale druhá si dodala odvahy a vzkřikla: Dál! Čic!*“¹⁵⁷ Tento zážitek se pak s posměchem vyprávěl v obou klášterech po dlouhá staletí. „*Když se u Dyje mýtil porost a vznikala osada, dostala při vzpomínce na klášter upravený název Dačice*“.¹⁵⁸

4.1.2 Historie města Dačice

Město Dačice patří mezi nejstarší města ležících v části Českomoravské vrchoviny.¹⁵⁹ Město, „*jenž je bohaté dějinami a krajinnou krásou i některými zajímavými*

---

¹⁵⁵ Str. 168 - HOSÁK, Ladislav a ŠRÁMEK, Rudolf. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Academia, 1980

¹⁵⁶ Str. 35 - BISTŘICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁵⁷ JINDRA, Vítězslav a KRATKOVÁ, Jana. *SRDNATÝ VĚŽNÍK (65 pověstí a příběhů z Dačicka)*. 2. vydání. Městské muzeum v Dačicích, 2022. ISBN 978-80-904500-5-9

¹⁵⁸ JINDRA, Vítězslav a KRATKOVÁ, Jana. *SRDNATÝ VĚŽNÍK (65 pověstí a příběhů z Dačicka)*. 2. vydání. Městské muzeum v Dačicích, 2022. ISBN 978-80-904500-5-9

¹⁵⁹ Kronika města Dačice

památkami uměleckými, leží při horním toku Dyje".¹⁶⁰ První písemná zmínka se nachází v Želivské kronice opata Jarlocha. Kronika podává zmínka „*o návratu opata Gotšalka z visitační cesty po premonstrátských klášteřích přes hrad Bítov a Znojmo, kde toho času roku 1183 o vánocích na dvoře knížete znojemského a markrabí moravského Konráda Ottvy meškal olomoucký biskup Pelhřimovský, mající posvětit Konrádu Ottovi jeho kostel ve vsi v Dačicích*".¹⁶¹

V roce 1184 nebyly Dačice pouhým sídlem fary, ale také „*zeměpanského statku, který obhospodařoval zeměpanský majetek nejen v Dačicích, ale i v přilehlých vesnicích, které byly majetkem Dačic*".¹⁶² Poslední zpráva o důkazu, že Dačice jsou majetkem zeměpanským, pochází z roku 1226. Prvním obyvatelem Dačic, kterého známe jménem, byl dačický farář Martin. O pár let později „*přestaly být Dačice majetkem zeměpána a přešly do vlastnictví sv. Františka, při němž se později ustavil český rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou*".¹⁶³ Křižovníci zde postavili špitál, který se za doby vlády Josefa II. přestavěl na obytné domy.¹⁶⁴

Ve 13. století došlo k založení rodového panství pánů z Bílkova u příležitosti přesunu zeměpanské půdy do držení šlechtických rodů. V tomto období přešly Dačice do rukou Kláry z Bílkova a Oldřicha z Hradce.¹⁶⁵

---

¹⁶⁰ Str. 2 - HALASOVÁ, Libuše, Vladimír HYHLÍK, Vojtěch OBEREIGNER a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. *Dačice*. V Praze: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody ve spolupráci s Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody v Jihlavě, MNV v Dačicích a cestovní kanceláří Turista, 1959. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:01384167-eb6c-4048-90aa-c787562d2b2b>

¹⁶¹ Str. 10 - KŘÍŽEK, František. *Dačický listinář*. Sborník pramenů a příspěvků k dějinám města Dačic. Dačice: Městská rada, 1941

¹⁶² Str. 35-36 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁶³ Str. 36 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁶⁴ Str. 5 - SVOBODOVÁ, Kateřina, Eva LAVIČKOVÁ, Karel LIŠKA a Jaroslav FRANTA. *Dačice*. Čes. Budějovice: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1987. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e43f9278-0213-4ffb-b0c1-037e1ad8c0a0>

¹⁶⁵ KŘÍŽEK, František a Věra ČERNÁ. *Dačice =: [Datschitz]*. Praha: Vyšehrad, 1943. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f6ff7d44-6ea7-404a-bedb-0dba3e21d5a8>

Důležitými vlastníky města Dačice byli páni z Hradce, díky nimž získaly Dačice status městečka. „Prvním dochovaným dokladem o příslušnosti Dačic k doméně pánů z Hradce je až listina z roku 1364 o narovnání vztahů mezi jednotlivými bratry“.¹⁶⁶ V roce 1377 došlo ke konfliktu mezi dačickým farářem Martinem a novými majiteli obce Liděřovice o les. Podle rozsudku museli občané Liděřovic les vrátit. „Mezi svědky vyrovnání byl také dačický měšťan Jan a rok 1377 je nejstarší doklad o tom, že Dačice jsou městem“.¹⁶⁷ Právě proto „jejich erb – zlatá pětilistá růže v modrém poli – tvoří základ městského znaku“.¹⁶⁸

Obrázek 4 - Znak města Dačice

Zdroj: https://www.dacice.cz/data/multipage/editor/editor-32-457-cs_2.jpg?gcm_date=1285242217

¹⁶⁶ Str. 52 - BISTŘICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁶⁷ Str. 54 - BISTŘICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁶⁸ Str. 5 - SVOBODOVÁ, Kateřina, Eva LAVIČKOVÁ, Karel LIŠKA a Jaroslav FRANTA. *Dačice*. Čes. Budějovice: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1987. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e43f9278-0213-4ffb-b0c1-037e1ad8c0a0>

Období největší rozkvětu města začíná kolem roku 1459, kdy „*Dačice spolu s rozsáhlým zbožím bílkovským koupil Wolfgang Krajíř z Krajku*“.¹⁶⁹ Wolfgang z rodu Krajířů poskytl měšťanskému lidu právo na svobodné odkazování svého majetku.¹⁷⁰ Celé jejich období probíhaly největší změny v hospodářství, politice, náboženství i kultuře. Krajířové z Krajku „*podporovali rozvoj řemesel, v jehož důsledku vzrůstaly příjmy pokladny, a byli iniciátory mnoha panovnických privilegií zajišťujících hospodářský růst města*“.¹⁷¹

V té době došlo v Dačicích k rozšíření jednoty bratrské, která prosazovala velmi radikální zásady. Z toho důvodu proti ní začal vystupovat Jiří z Poděbrad. „*Mezi přední zastánce jednoty patřili v Čechách i na Moravě Krajířové, kteří české bratry v Dačicích přímo podporovali*“.¹⁷² Od roku 1489 se majetek Dačic předával na Wolfgangovy syny. Významným byl jeho nejmladší syn Albrecht, za kterého „*Dačice získaly novou renesanční tvář. V roce 1559 byla dokončena stavba radnice, následně renesanční palác, tzv. Starý zámek*“.¹⁷³ Vláda Krajířů z Krajku končí rokem 1600, kdy vymírají po meči. Jedinou osobou, která nosila přízvisko Krajíř, byla Kateřina, která se sama titulovala jako „*dědičná paní města Dačice a panství dačického*“.¹⁷⁴ Její panství však nevydrželo dlouho a roku 1610 prodala Dačice Vilému Dubskému z Třebomyslic.¹⁷⁵ Vilém nechal na Dačice

---

¹⁶⁹ Str. 69-70 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷⁰ Str. 66 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷¹ Str. 7 - SVOBODOVÁ, Kateřina, Eva LAVIČKOVÁ, Karel LIŠKA a Jaroslav FRANTA. *Dačice*. Čes. Budějovice: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1987. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e43f9278-0213-4ffb-b0c1-037e1ad8c0a0>

¹⁷² Str. 67-68 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷³ Str. 73 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷⁴ Str. 80 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷⁵ Str. 80 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

„vyhotovit roku 1614 urbář, kde byly zaspány všechny povinnosti poddaných v městě i na vesnicích panství“.¹⁷⁶

Roku 1622 koupil Dačice Lev Burian Berka z Dubé a Lipého. Kvůli vymření linie jeho rodu se roku 1644 staly Dačice opět předmětem dědických sporů. V té době bylo město téměř vylidněno následkem třicetileté války.¹⁷⁷

V 16. století probíhalo rozrůstání města na všechny zeměpisné strany. Kolem poloviny 16. století se rýsovala renesanční podoba města. Kvůli ničivým požárům se z této podoby příliš nedochovalo. Oproti rozkvětu v 16. století s sebou přinášelo 17. století řadu problémů. „Válečný konflikt, který z toho vzešel, se stal jedním z nejhorších období, které město ve své historii zažilo“.¹⁷⁸ První válečný konflikt zažilo město v roce 1620. V pohraničí se mezi Čechami, Moravou a Rakouskem pohybovala císařská a stavovská vojska. V dubnu došlo k přepadení a vypálení některých domů města Dačice. Století tragédií završil velký mor, který město postihl v roce 1680.¹⁷⁹ Konflikt stavů s císařem byl rozhodnut v bitvě na Bílé hoře. Do konfiskace majetku provinilců byly započítány také Dačice.¹⁸⁰

Důležitým rokem pro Dačice se stal rok 1833, kdy došlo ke zřízení první rafinerie surového cukru na Moravě. Koncem 30. let se dostala do finančních potíží. Příchodem J.

---

¹⁷⁶ Str. 116 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷⁷ Str. 8 - HALASOVÁ, Libuše, Vladimír HYHLÍK, Vojtěch OBEREIGNER a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. *Dačice*. V Praze: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody ve spolupráci s Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody v Jihlavě, MNV v Dačicích a cestovní kancelář Turista, 1959. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:01384167-eb6c-4048-90aa-c787562d2b2b>

¹⁷⁸ Str. 115 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁷⁹ Str. 169 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁸⁰ Str. 121 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

K. Rada nastalo pro rafinerii nejnámennější období. Výroba cukru byla po odchodu Rada z Dačic zastavena v roce 1852.¹⁸¹

V roce 1878 založil Jan Klang továrnu na výrobu zemědělských strojů. Výrobní program byl v období před první světovou válkou rozsáhlý, jelikož vyráběl zemědělské stroje všech možných druhů.¹⁸² Nezbytným předpokladem pro hospodářský rozvoj bylo spojení s okolním světem za pomoci železnice. V roce 1902 byla železnice na trati Telč – Dačice – Slavonice dokončena.¹⁸³

V době nové republiky bylo okresní město Dačice velmi oslabeno. Ve válečných letech vznikl podnik, který se stal na dlouhá léta největším ve městě. V roce 1941 vznikla továrna na výrobu plnicích per, která v současné době nese název Centropen.¹⁸⁴

Od roku 1990 je historické centrum města vyhlášeno jako městská památková rezervace. V říjnu roku 1997 navštívil Dačice tehdejší prezident České republiky Václav Havel a v roce 2006 i prezident Václav Klaus. V posledních letech došlo v Dačicích k celé řadě rekonstrukcí – Kancnýřův sad, výstavba nové hasičské zbrojnice, výstavba nové mateřské školy v části Za Lávkami.¹⁸⁵

4.2 Památky

4.2.1 Státní zámek Dačice

Stavba státního zámku není spojená s nejstarším osidlováním města Dačice. Právě naopak, tvoří nejmladší část historického jádra města. Stavba zámku se datuje do 16. století, kdy ho pro Oldřicha Krajíře z Krajku postavil v renesančním slohu italský

---

¹⁸¹ Str. 214 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁸² Str. 239-240 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁸³ Str. 241-248 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁸⁴ Str. 325 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

¹⁸⁵ *Krátký výlet do historie*. Online. Město Dačice. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/historie/>. [cit. 2024-05-06]

stavitel Francesco Garof de Bissone.¹⁸⁶ Původní podoba zámku se kvůli rozsáhlým požárům v letech 1670 a 1721 nedochovala. „Do dnešní doby se z původní renesanční stavby zachovala celá půdorysná dispozice spolu s jednopatrovou výstavbou jednotlivých traktů“.¹⁸⁷ Od doby empírové úpravy zůstal již vzhled zámku nezměněn. Poslední velké úpravy proběhly na počátku 20. století, kdy byl radikálně změněn vzhled nádvoří. „Součástí zámku je zámecký park založený nepochybně už za Krajířů z Krajku. Plocha tehdejšího parku zaujímal 19 hektarů, v dnešní podobě má přibližně poloviční rozlohu“.¹⁸⁸

V prostorách zámku se nachází také Městské muzeum a galerie Dačice. V roce 2001 byl prohlášen za národní kulturní památku.¹⁸⁹

Obrázek 5 - Státní zámek Dačice

Zdroj: vlastní pohlednice

---

¹⁸⁶ *Zámek Dačice*. Online. Národní památkový ústav. Dostupné z: <https://zamek-dacice.cz/cs/o-zamku/historie>. [cit. 2024-05-14]

¹⁸⁷ Str. 1 - BARTUŠEK, Antonín, Viktor PLEVA a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. *Dačice: státní zámek, město a památky v okolí*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství pro Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1960. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6a615980-d02d-11e7-a208-005056827e52>

¹⁸⁸ Str. 9 - SVOBODOVÁ, Kateřina, Eva LAVIČKOVÁ, Karel LIŠKA a Jaroslav FRANTA. *Dačice*. Čes. Budějovice: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1987. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e43f9278-0213-4ffb-b0c1-037e1ad8c0a0>

¹⁸⁹ *Zámek Dačice*. Online. Národní památkový ústav. Dostupné z: <https://zamek-dacice.cz/cs/o-zamku/historie>. [cit. 2024-05-14]

4.2.2 Starý zámek

Starý zámek, nacházející se na samém konci Palackého náměstí, postavil v renesančním stylu Albrecht Krajíř z Krajku mezi lety 1572-1579. V roce 1939 došlo k jeho upravení na radnici. Kromě různých odborů se zde nachází také obřadní síň, kterou město využívá zejména k vítání občánků.¹⁹⁰ Patří mezi kulturní památky České republiky.¹⁹¹

Obrázek 6 - Starý zámek Dačice

Zdroj: https://turistika.dacice.cz/data/editor/410cs_1.jpg?gcm_date=1656507655

4.2.3 Kostel sv. Vavřince s renesanční věží

Nachází se na místě, kde stál románský kostel, k němuž se váže vysvěcení kostela v Želivského kronice. Nový kostel byl postaven v poslední etapě baroka v letech 1775-1788. Kostel patří k nejprostornějším jednolodním kostelům na Moravě. Jeho délka lodi činí 41,5 m. Interiér zdobí freskové malby tří oltářů.¹⁹²

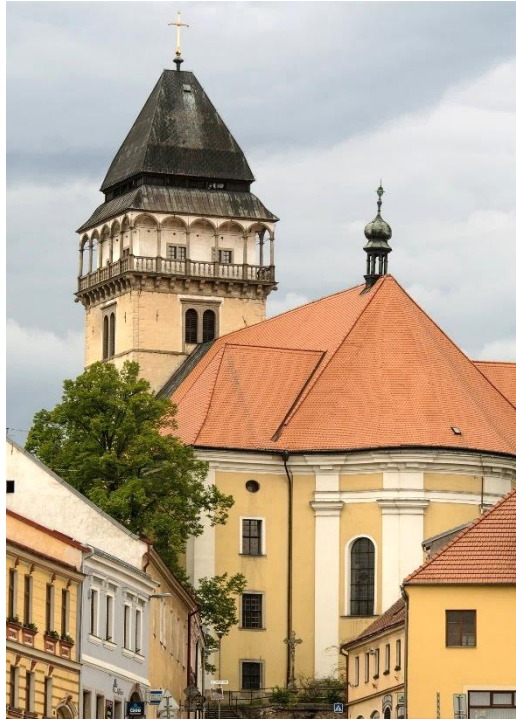
¹⁹⁰ *Starý zámek*. Online. In: Turistika Dačice. Dostupné z: <https://turistika.dacice.cz/top-z-dacic/pamatky-a-muzea-1/pamatky/stary-zamek/>. [cit. 2024-05-15]

¹⁹¹ *Ústřední seznam kulturních památek České republiky* [online]. Praha: Národní památkový ústav [cit. 2024-05-15]

¹⁹² *Kostel sv. Vavřince*. Online. In: Turistika Dačice. Dostupné z: <https://turistika.dacice.cz/top-z-dacic/pamatky-a-muzea-1/pamatky/kostel-sv-vavrince/>. [cit. 2024-05-15]

Dominantu města tvoří věž kostela postavená v renesančním stylu. Její výška, 51 m, se skládá ze sedmi poschodí. Ve věži je uchován nejstarší zvon sv. Vavřince, který pochází z roku 1483. V roce 1990 k němu přibyly další dva zvony.¹⁹³

Obrázek 7 - Kostel sv. Vavřince

Zdroj: <https://www.ckanada.cz/image/M5/DSC-1048-1.jpg>

Obrázek 8 - Renesanční věž

Zdroj: https://turistickamapa.cz/data_fotos/2020_29-3-172521-cover.jpg

---

¹⁹³ *Renesanční věž*. Online. In: Turistika Dačice. Dostupné z: <https://turistika.dacice.cz/top-z-dacic/pamatky-a-muzea-1/pamatky/renesancni-vez/>. [cit. 2024-05-15]

Obrázek 9 - Zvon sv. Vavřince

Zdroj: https://turistika.dacice.cz/data/editor/414cs_7.jpg?gcm_date=1548765413

4.2.4 Klášterní kostel sv. Antonína Paduánského a barokní klášter

Areál bývalého františkánského kláštera se nachází na konci města Dačice směrem na Jemnici. Skládá se ze dvou částí – klášterního kostela sv. Antonína Paduánského a barokního kláštera. Od roku 1998 ho trvale obývá Řád bosých karmelitek, tudíž není pro veřejnost přístupný. Klášterní kostel byl postaven v barokním stylu a dodnes funguje jako filiální kostel dačické farnosti.¹⁹⁴ Celý areál lze považovat za „nepřehlédnutelnou architektonickou i historickou památku Dačic, jejíž historie je úzce propojená s osudy obyvatel města“.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ Str. 264-266 - FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-026-8

¹⁹⁵ *Historie kláštera*. Online. In: Karmel Matky Boží. Dostupné z: <https://www.karmelitky.cz/historie-klastera/>. [cit. 2024-05-15]

Obrázek 10 - Barokní klášter

Zdroj: <https://www.ckanada.cz/image/E5/P9190055.JPG>

4.2.5 Mariánský sloup

Nachází se před dačickým zámekem ve středu Havlíčkova náměstí. Není úplně jasné, kdy byl sloup postaven, nicméně se odhaduje rok 1725. Mezi sochami sv. Václava, sv. Vojtěcha a sv. Prokopa se nachází socha Panny Marie Neposvrtněného početí.¹⁹⁶

Obrázek 11 - Mariánský sloup

Zdroj: <https://mapy.cz/?source=base&id=1920408>

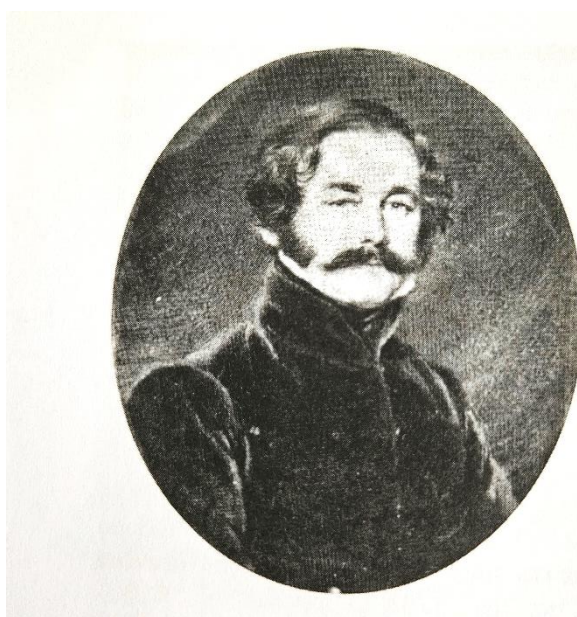
---

¹⁹⁶ *Mariánský sloup*. Online. In: Turistika Dačice. Dostupné z: <https://turistika.dacice.cz/top-z-dacic/pamatky-a-muzea-1/pamatky/mariansky-sloup/>. [cit. 2024-05-30]

4.3 Cukrovarnictví

Po konci napoleonských válek došlo v habsburské monarchii k obnově pokusů vyrobit cukr z cukrové řepy. „Prvním řepným cukrovarem moderního údobí se stal podnik, založený roku 1829 na panství pána Karla Antonína Maxmiliána Dalberga v Kostelním Vydří bratry Františkem a Tomášem Grebnerovými“.¹⁹⁷ Roku 1829 na jaře vysadili sazenice cukrovky, kterou po sklizni zpracovávali v nově zřízeném cukrovaru. Bohužel se drsné podnebí Dačic ukázalo jako málo vhodné pro pěstování cukrové řepy, tudíž došlo k přestěhování na další z panství Dalberga.¹⁹⁸

Obrázek 12 - F. Grebner – zakladatel cukrovaru

Zdroj: BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8*

Roku 1833 přenesl František Grebner svou činnost přímo do Dačic, kde založil první rafinerii třtinového cukru. „Při založení se plně prosadily zásady nastupujícího továrního průmyslu a rafinerie se vyvinula ve skutečnou továrnu se všemi původními

---

¹⁹⁷ Str. 207-208 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8*

¹⁹⁸ Str. 208-209 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8*

znaky“.¹⁹⁹ Díky podniku došlo k oživení obchodu a k možnosti zaměstnání místních obyvatel. I přes slibný začátek se rafinerie dostala koncem 30. let do velkých finančních potíží. Grebner se i s ohledem na své zdraví vzdal vedení a vídeňští společníci rozhodli o novém řediteli, kterým se stal Jakub Kryštof Rad.²⁰⁰

Nástup Jakuba Kryštofa Rada s manželkou znamenal nejvýznamnější období v celé historii dačického cukrovarnictví. Jejím vrcholným milníkem byl vynález kostky cukru a stroje na jeho výrobu.

Obrázek 13 - Jakub Kryštof Rad – vynálezce kostky cukru

Zdroj: BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

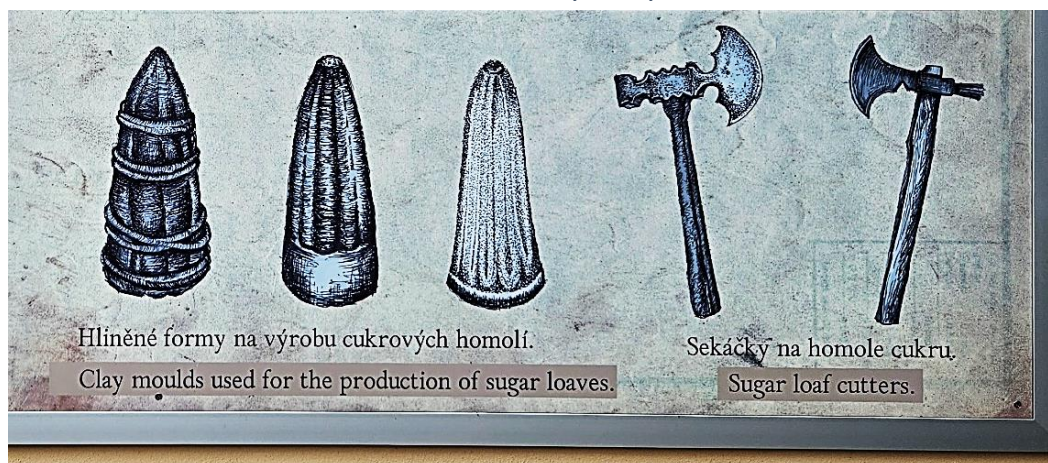
¹⁹⁹ Str. 14 - SMUTNÝ, Bohumír. *Po stopách kostky cukru v Dačicích: (o jednom světovém prvenství...)*. Dačice: Městský úřad, 1995, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0e314659-dbb2-45cd-a492-a64a23784dff>

²⁰⁰ Str. 82-88 - Smutný, Bohumír -Jakub Kryštof Rad (1799-1871), podnikatel v cukrovarnictví v Čechách, na Moravě a v Rakousku. Smutný, Bohumír. In: *Podnikatelstvo jako předmět historického výzkumu : (protokoly kolokvií, konaných ve dnech 2. - 3. prosince 1992 a 9. - 10. prosince 1993 v Ostravě)* / Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 1994

V prvních letech se cukr vyráběl ve formě podlouhlých homolí, klobouků či bochníků. V tomto tvaru zásobovaly města na jihozápadě Moravy, Vídní, Brno a další. Cukr nakupovala i Dalbergova výrobní likérů v Kostelním Vydří.²⁰¹

Obrázek 14 - Hliněné formy na výrobu homolí

Zdroj: informační tabule ve městě Dačice

4.3.1 Vynález kostkového cukru

„Nevýhodné tvary prodávaného cukru v podobě homolí jak pro výrobce, tak pro obchodníky, přiměly Rada k vynálezu cukru kostkového“.²⁰² Uvádí se také, že významnou roli při vynálezu kostky cukru měla i Radova manželka Juliana, která se „jednoho dne v měsíci srpnu při sekání cukrové homole zranila na prstě“.²⁰³ Po několika měsících a zkonstruování stroje na výrobu kostek předal Rad své ženě krabičku se 350 kusy kostek.²⁰⁴

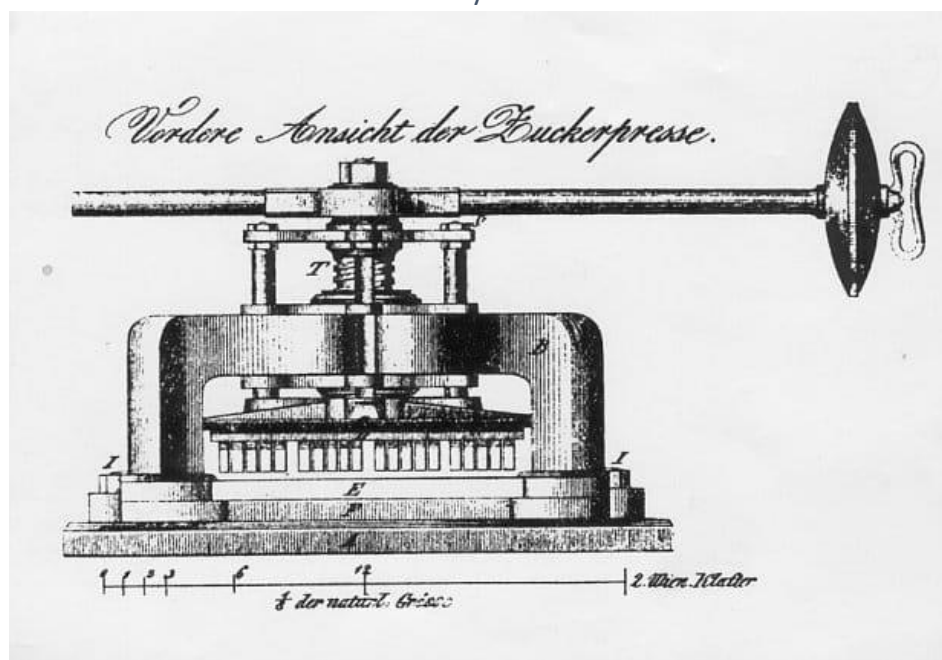
²⁰¹ SMUTNÝ, Bohumír. *Rafinerie cukru v Dačicích (1833-1852)*. 1984. Praha: Ústav československých a světových dějin Československé akademie věd, 1984

²⁰² Str. 212 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

²⁰³ Str. 33 - SMUTNÝ, Bohumír. *Po stopách kostky cukru v Dačicích: (o jednom světovém prvenství...)*. Dačice: Městský úřad, 1995, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0e314659-dbb2-45cd-a492-a64a23784dff>

²⁰⁴ Str. 212 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

Obrázek 15 - Radův lis na výrobu kostkového cukru

Zdroj: SMUTNÝ, Bohumír. *Po stopách kostky cukru v Dačicích: (o jednom světovém prvenství...)*. Dačice: Městský úřad, 1995, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0e314659-dbb2-45cd-a492-a64a23784dff>

Jakub Kryštof Rad obdržel na svůj vynález privilegium po dobu pěti let dne 23. ledna 1843. Od listopadu téhož roku se začal vyrábět kostkový cukr ve větším množství pro světový trh. V roce 1844 vlastnil patent na svůj vynález pro celou monarchii.²⁰⁵

V polovině 40. let 19. století došlo ke zhoršení hospodářské situace, kterou nezmírnila ani výroba kostkového cukru. Rad, který začal být obviňován svými společníky za nevhodné vedení podniku, rezignoval na post ředitele a v srpnu roku 1846 odešel s rodinou z Dačic.²⁰⁶

Rafinerie zanikla z několika důvodů. Nejhlavnějším z nich byla dačická odlehlost od hlavních oblastí řepy v Čechách a na Moravě. S touto odlehlostí byly spojené také vysoké náklady na dovoz surovin, jelikož se Dačice nacházely mimo hlavní spoje dopravy. Mezi další důvody patří zaostalost továrny za rychlým vývojem technologie, která šla ruku v ruce s jinými rafineriemi. Postupem času docházelo k zaostávání technického

²⁰⁵ Str. 212-213 - BISTŘICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

²⁰⁶ SMUTNÝ, Bohumír. *Rafinerie cukru v Dačicích (1833-1852)*. 1984. Praha: Ústav československých a světových dějin Československé akademie věd, 1984

stavu podniku, jelikož majitelé odmítli investovat do podniku, který stagnuje. Na základě těchto důvodů se dačická rafinerie cukru postupně stala neschopnou konkurencí.²⁰⁷

Obrázek 16 - Rafinerie cukru při svém vzniku

Zdroj: informační tabule ve městě Dačice

V roce 1983 byl v Dačicích postaven žulový pomník, který slouží jako připomínka na Radův vynález.

4.4 Vývoj uličního názvosloví města Dačice

Důležitým datem byl rok 1377, kdy se začalo hovořit o Dačicích jako o městě. Ve druhé polovině 14. století dochází k velkému rozšiřování města – kromě původní osady na návrší, které vedlo kolem farního kostela se rozšiřuje městská část k řece Dyji a vzniká první náměstí. „Tvar náměstí byl dán směrem komunikací, které byly především spojnici mezi dalšími městy“.²⁰⁸

Samotné město nebylo chráněno hradbami, nýbrž branami uzavírající ulice vedoucí z města. Brány se nacházely na okrajích města, jelikož ulice jako takové nevznikaly. Následné posunutí bran souviselo s dalším rozvojem města v 15. století.

„První oficiální rozdělení a pojmenování ulic města se datuje až z osmdesátých let 19. století, kdy došlo k rozdělení města na vnitřní město a tři předměstí (1884)“.²⁰⁹ Od konce 19. století procházelo celé město vývojem označovaným za bouřlivý. Od roku

²⁰⁷ Str. 214 - BISTRICKÝ, Jan; BLÁHA, Josef; CHLÁDKOVÁ, Michaela; KUČEROVÁ, Marie; SMUTNÝ, Bohumír et al. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

²⁰⁸ Str. 1 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁰⁹ Str. 2 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

1895 se na mapě Metoděje Žahourka – strážníka města Dačice – nacházelo sedmnáct ulic a tři náměstí.

Další etapa rozvoje města probíhá v období první republiky, tedy v letech 1918-1938. Kromě změn názvů ulic se objevují i návrhy na změnu pojmenování města samotného. „*Návrh na změnu města na „Dačice na Moravě“ byl dán z důvodu přítomnosti železnice, aby se Dačice nepletly s Dašicemi v Čechách*“.²¹⁰

Během druhé světové války došlo kvůli okupačnímu režimu k přejmenování některých ulic a náměstí tak, aby „*nepřipomínaly demokratickou a vlasteneckou minulost*“.²¹¹ Po osvobození došlo k dalšímu rozdělení města. Z původních tří předměstí se jich stalo pět.

V padesátých letech dochází k určité stagnaci vývoje města. Tato stagnace byla přerušena výstavbou prvních panelových domů. V osmdesátých letech dochází k další výstavbě, tentokrát rodinných domů. Komunistický režim přinesl další změny v uličním názvosloví. Stejně jako za okupační doby, musely zmizet názvy ulic „*připomínající demokratickou první republiku*“²¹² a začaly se objevovat jména významných osobností komunismu.

Plán města pocházející z roku 1980 obsahuje 50 ulic a čtyři náměstí (Obr. 4). O patnáct let později mělo město 68 ulic a počet náměstí zůstal stejný. V současné době jsou Dačice rozděleny na pět městských částí čítající dohromady 86 ulic a čtyři náměstí.²¹³

---

²¹⁰ Str. 2 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

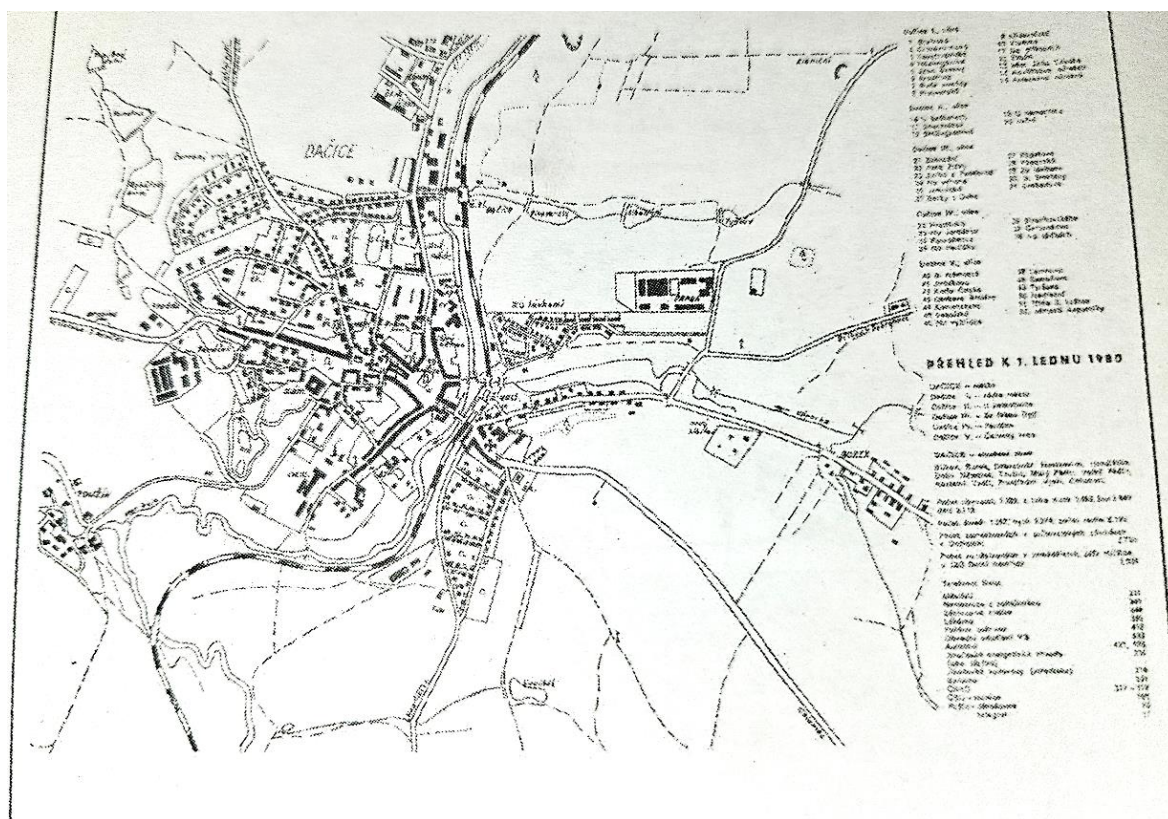
²¹¹ Str. 3 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²¹² Str. 3 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²¹³ *Seznam ulic a volebních místností*. Online. Město Dačice. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mestsky-urad/volby-2022-1/seznam-ulic-a-volebnich-mistnosti-4189cs.html>. [cit. 2024-04-19]

Obrázek 17 - Plán města z počátku roku 1980

Zdroj: STEHLÍK, Michal. Dačický uličník: o dačických ulicích. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.5 Části Dačic

Dačice I tvoří nejstarší část města. Skládá se z nejstaršího jádra města včetně zámku, sportovního areálu a historické tvrze. **Dačice II** se nachází na jihozápadě od samotného centra města. Z jihu a východu je obklopena Moravskou Dyjí. Největší část představuje okresní nemocnice a zámecký park s dominantou zámku. **Dačice III** jsou známy jako místní část města. Dříve se této části říkalo Stráňské předměstí. Od zbytku města se liší svým umístěním – nachází se na levém břehu řeky Moravské Dyje. V této části se nachází Klášter Bosých karmelitek, mateřská škola Za Lávkami a největší strojírenský závod (v současné době THK). Na východě se nachází Nový hřbitov. Hranici na západě určuje Moravská Dyje, do které se vlévá řeka Vápovka. **Dačice IV** v sobě zahrnují předměstí nacházející se západně od centra, Nivy a okolí města s několika rybníčky, např. rybník Vražda, Vondra aj. Kolem celé jižní hranice se táhne přírodní

památka Toužinské stráně. **Dačice V** se nachází na severozápadě města. Součástí je autobusové nádraží, koupaliště a přírodní památka Dubová stráně.²¹⁴

Tabulka 1 - Seznam ulic v části Dačice I

Bratrská	Cukrovarnická
Göthova	Havlíčkovo náměstí
Kancnýřův sad	Krajířova
Křížovnická	Masarykova
Na Příkopech	Na Rybníčku
Na Vyhlídce	Neulingerova
Palackého náměstí	Pivovarská
Soukenická	Soustružnická
Školní	Vlašská
Vokáčovo náměstí	

Zdroj: Město Dačice - Místní části. Online. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/mistni-casti/>. [cit. 2024-04-19]

Tabulka 2 - Seznam ulic v části Dačice II

Antonínská	Luční
Mikšíčkova	Soukenická
U Nemocnice	U Valchy
V Kaštanech	

Zdroj: Město Dačice - Místní části. Online. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/mistni-casti/>. [cit. 2024-04-19]

²¹⁴ Kronika města Dačice

Tabulka 3 - Seznam ulic v části Dačice III

Anenská	Bedřicha Smetany
Berky z Dubé	Družstevní
Jana Žižky	Járy Cimrmana
Jemnická	Jiřího z Poděbrad
Kapetova	Na Výhoně
Strojírenská	Svatopluka Čecha
Svobodova	Švabinského
U Třech křížů	Vápovská
Za Lávkami	Za Školou
Zahradní	

Zdroj: Město Dačice - Místní částí. Online. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/mistni-casti/>. [cit. 2024-04-19]

Tabulka 4 - Seznam ulic v části Dačice IV

Červenková	Hradecká
Na Jordánku	Na Peráčku
Na Sádkách	Nivy
Pantočkova	Příčná
Strachovského	Toužínská

Zdroj: Město Dačice - Místní částí. Online. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/mistni-casti/>. [cit. 2024-04-19]

Tabulka 5 - Seznam ulic v části Dačice V

Antonína Dvořáka	Boženy Němcové	Bezručova
Červený vrch	Dělnická	Dlouhá
Husova	Jiráskova	Jižní
Karla Čapka	Komenského	Máchova
Mládežnická	Nádražní	Náměstí Republiky
Otokara Březiny	Polní	Severní
Sokolská	Třída 9. května	Tyršova
U Stadionu	Učňovská	Větrná
Vyderská		

Zdroj: Město Dačice - Místní části. Online. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/mistni-casti/>. [cit. 2024-04-19]

4.6 Kategorizace uličního názvosloví

Tato kapitola se bude zabývat analýzou názvů ulic města Dačice. Hlavní klasifikaci tvoří dvě kapitoly – honorifikační názvy a nehonorifikační názvy. Každá z těchto velkých kapitol je dále členěna na jednotlivé skupiny a podskupiny. Systém klasifikace vychází převážně od autora Davida z knihy *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice*, dále od Šrámka a jeho *Úvodu do obecné onomastiky*.

4.6.1 Honorifikační názvosloví

4.6.1.1 Deantroponymická honorifikační oikonyma

Do této skupiny řadí autor Jaroslav David ve svém díle veškerá antroponyma, která byla motivovaná „*osobními jmény, příjmeními, rodnými jmény nebo celým, nejčastěji dvojčlenným osobním jménem, popř. přezdívkou či šlechtickými predikáty.*“²¹⁵

²¹⁵ Str. 61 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie : místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

Následuje rozdělení deantroponymických názvů do dvou kapitoly – podle významných osobností a podle lokálních osobností.

4.6.1.1.1 Názvy podle významných osobností

4.6.1.1.1.1 Antonína Dvořáka

Ulice nese název podle Antonína Dvořáka (1841-1904), českého skladatele. Její vznik se datuje po roce 1948. Je spojnicí ulic Jiráskova a Boženy Němcové. Po celé její délce se nachází panelové domy vystavěné v průběhu sedmdesátých let.²¹⁶

4.6.1.1.1.2 Antonínská

Ulice je pojmenována podle kaple sv. Antonína Paduánského (1195-1231) – portugalský kněz, kazatel a člen františkánského řádu, který byl rok po své smrti prohlášen za svatého. Jeho uctívání souvisí se stavbou františkánského kláštera a kostela. Je jednou z devíti ulic, které byly oficiálně pojmenovány mezi prvními v roce 1884. V roce 1951 byla přejmenována na ulici Stalingradskou a v roce 1990 se její název vrátil zpět na Antonínskou.²¹⁷

4.6.1.1.1.3 Boženy Němcové

Ulice vznikla v období první republiky. Jejím původním názvem byla ulice Kosmákova. Současný název nese od padesátých let 20. století. Součástí ulice byla i tzv. Voráčková kaple – zbořena v září 1959. Ve stejném roce byla zahájena stavba budovy nové školy a gymnázia. Ke slavnostnímu otevření došlo v srpnu 1961. Ulice nese název po jedné z nejvýraznějších ženských postav 19. století, spisovatelce Boženě Němcové (1820-1862).²¹⁸

---

²¹⁶ Str. 43 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²¹⁷ Str. 20 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²¹⁸ Str. 43 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.1.1.4 Bedřicha Smetany

Ulice pojmenovaná podle českého skladatele Bedřicha Smetany narozeného v letech 1824-1884. Patří k jedné z nejstarších ulic patřící k městskému komplexu Za Lávkami. Vznikla v šedesátých letech 20. století.²¹⁹

4.6.1.1.1.5 Bezručova

Vznik v období první republiky, podle českého básníka a spisovatele Petra Bezruče (1869-1958). V roce 1932 obyvatelé této nově vznikající ulice požadovali, aby jejich ulice nesla název po Karlu Marxovi. Tehdejší starosta tento návrh zamítnul a navrhl název po Petru Bezručovi. Ulice se nachází za starým hřbitovem a je tvořena převážně rodinnými domy.²²⁰

4.6.1.1.1.6 Havlíčkovo náměstí

Vznik Havlíčkova náměstí souviselo se stavbou Nového zámku v Dačicích ve druhé polovině 16. století. Původně nazývaná jako Horní náměstí. V roce 1906 bylo na počest 50. výročí úmrtí novináře Karla Havlíčka Borovského přejmenováno na Havlíčkovo náměstí. V centru náměstí se nachází sousoší Panny Marie z roku 1725.²²¹

4.6.1.1.1.7 Husova

Ulice nese název po Janu Husovi (cca 1371-1415) – knězi a náboženském reformátorovi, který stál v 15. století za českým reformačním hnutím – husitstvím. Vznikla v období první republiky jako ulice Nová. Po roce 1948 změnila svůj název na ulici Leninovu. Teprve v roce 1990 byl z mnoha návrhů vybrán název Husova. Mezi lety 1961-1962 vznikl v její dolní části sportovní stadion. V roce 1999 došlo k jeho modernizaci – vznik atletické dráhy a zatravnění plochy. V roce 2020 bylo v jeho horní části vytvořeno kluziště.²²²

---

²¹⁹ Str. 43 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²⁰ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²¹ Str. 10 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²² Str. 45 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.1.1.8 Jana Žižky

Ulice pojmenovaná podle vojevůdce a politika, Jana Žižky (cca 1360-1424). Vznikla v období první republiky a svým umístěním patří do tzv. Stráňského předměstí.²²³

4.6.1.1.1.9 Jára Cimrmana

Ulice pojmenovaná na návrh a přání vlastníků nemovitostí v této části. Pojmenování schváleno zastupitelstvem města 3. 12. 2008. Ulice nese název podle Járy Cimrmana.²²⁴

4.6.1.1.1.10 Jiráskova

Ulice nese název podle spisovatele a politika, Aloise Jiráska (1851-1930). V roce 1918 byl jmenován čestným občanem města Dačic. Samotná ulice vznikla v roce 1918, rozsáhlejší výstavba započala až po roce 1948. V roce 1963 došlo k rozhodnutí, že se okolní prostor stane prvním místem pro výstavbu panelových domů.²²⁵

4.6.1.1.1.11 Jiřího z Poděbrad

Ulice, vzniklá v období první republiky, se nachází na tzv. Stráňském náměstí. Spojuje ulice Svobodovu a Berky z Dubé. Svůj název nese podle Jiřího z Poděbrad (1420-1471), českého krále.²²⁶

4.6.1.1.1.12 Karla Čapka

Ulice nese název po dramatikovi, spisovateli a publicistovi Karlu Čapkovi (1890-1938). Vznikla po roce 1948 a spojuje ulici Boženy Němcové s ulicí Mládežnickou.²²⁷

4.6.1.1.1.13 Komenského

Při prvním oficiálním pojmenování ulic v Dačicích v roce 1884 se tato ulice ještě v přehledu neobjevuje, byť se nachází v blízkosti farního kostela, kde je doloženo nejstarší osídlení. Poprvé se objevuje na mapě strážníka Metoděje Žahourka v roce

---

²²³ Str. 45 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²⁴ Str. 492 - BISTRICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

²²⁵ Str. 45 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²⁶ Str. 46 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²⁷ Str. 46 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

1895. Ulice je pojmenovaná podle Jana Amose Komenského (1592-1670). Název souvisel také s budováním české měšťanské školy, která dodnes tvoří dominantu celé ulice. Po dlouhá léta byla škola posledním domem v ulici. Až v období první republiky došlo k výstavbě směrem z města. Kromě školy se v ulici nacházela druhá hasičská zbrojnice postavená v letech 1951-1952.²²⁸

4.6.1.1.1.14 Máchova

Pojmenování podle básníka Karla Hynka Máchy (1810-1836). Ulice vznikla novou panelákovou výstavbou v osmdesátých letech 20. století. Z velké většiny se v ní tedy nacházejí pouze panelové domy.²²⁹

4.6.1.1.1.15 Masarykova

První pojmenování ulice je známo již z roku 1884, kdy byla součástí ulice Jemnické. Po roce 1948 byla přejmenována na ulici Rudé armády – tento název se vyskytoval až do roku 1990, kdy byla ulice přejmenována podle prvního prezidenta ČSR, Tomáše G. Masaryka. V roce 1938 zde byl vystavěn Katolický dům, jehož součástí bylo do roku 2010 kino.²³⁰

4.6.1.1.1.16 Otokara Březiny

Ulice pojmenovaná po Otakaru Březinovi (1868-1929), českém spisovateli, který studoval v městě Telči nacházející se 13 km od Dačic. Samotný název ulice vznikl po roce 1948. Spojuje ulice B. Němcové a Tyršovu. Ulice je převážně tvořena rodinnými domy.²³¹

4.6.1.1.1.17 Palackého náměstí

Palackého náměstí prošlo během svého vývoje řadou změn z hlediska pojmenování. První název samotného náměstí pochází z konce srpna roku 1884, kdy neslo název Dolní náměstí. Toto pojmenování se změnilo v roce 1898, kdy došlo k přejmenování na Palackého – podle významného českého politika, Františka Palackého (1798-1876). V období druhé světové války musel být název náměstí kvůli nátlaku

---

²²⁸ Str. 30 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²²⁹ Str. 47 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²³⁰ Str. 36 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²³¹ Str. 49 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

přejmenován zpět na Dolní. Po válce, v roce 1945, došlo k navrácení názvu ulice na Palackého náměstí. Náměstí se nachází v samotném centru města. V jeho horní části se nachází menší park, který byl v roce 1936 pojmenován jako Kancnýřův sad – zdejší obyvatelé pro něj používají označení „Pod Lipkami“. Náměstí vždy bylo a stále je centrem významných událostí. Právě v Kancnýřově sadě probíhají různé typy akcí – Dačická řežba, Léto Pod Lipkami, Dačická kostka atd.²³²

4.6.1.1.1.18 Svatopluka Čecha

Ulice je součástí čtvrti Za Lávkami. Její pojmenování vzniklo v osmdesátých letech 20. století, kdy započala stavba rodinných domů. Právě rodinnými domy je celá ulice tvořena.²³³

4.6.1.1.1.19 Tyršova

Ulice vznikla na počest stého výročí od narození Miroslava Tyrše (1832-1884) – spoluzakladatele české tělovýchovy. O názvu ulice rozhodla městská rada dne 9. května 1932. V roce 1941, během nacistické okupace, musel být název ulice odstraněn. Znovu byl název použit po roce 1945. Dominantu ulice tvoří Sokolovna, která byla postavena v roce 1923 a i v současné době slouží tělovýchově města Dačice. V Sokolovně se nachází několik tělocvičen, každá podle svého povrchu uzpůsobená pro jiný sport – tenis, florbal, tanec, badminton atd.²³⁴

4.6.1.1.2 Názvy podle lokálních osobností a osob vztahujících se k městu

4.6.1.1.2.1 Berky z Dubé

Ulice je jednou z devíti, která byla pojmenována již v roce 1884. Patří mezi hlavní ulice tzv. Stráňského předměstí. „*Lev Burian Berka z Dubé (cca 1586-1626) byl šlechtic a majitel panství Dačice. V roce 1622 získal Dačice jako zabavené zboží Viléma Dubského z Třebomyšlic*“.²³⁵

---

²³² Str. 4 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²³³ Str. 51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²³⁴ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²³⁵ Str. 43 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.1.2.2 Červenkova

Jan Šebastián Červenka (1825-1874) byl dačický malíř a ranhojič. Podle předlohy namaloval skicu náměstí Dačic (Obr. 5) ještě před tím, než město zasáhl požár. Jeho kresba je nejstarší dochovaným pohledem na hlavní náměstí. Ulice se nachází v městské části zvané Peráček/Na Peráčku. V 19. století patřila do ulice Červenkova také ulice Strachovského.²³⁶

Obrázek 18 - Dolní náměstí J. Červeny, pol. 19. století

Zdroj: BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8*

4.6.1.1.2.3 Göthova

Ulice nese název podle Viléma Götha (1915-1940), letce a odbojáře. Ve městě Dačice strávil celé své mládí. Ulice patří k nejstarším místům města. První název ulice je znám ze srpna 1884. V tomto roce byly Dačice oficiálně rozděleny na jednotlivé ulice a náměstí. V této době nesla název Krajířova. Ulice prošla mnoha změnami, než dostala jméno Göthova. V roce 1935 došlo k přejmenování na Masarykovu, kvůli okupaci byla přejmenovaná zpět na Krajířovu. Po válce, roku 1945, se ulice jmenovala znovu Masarykova. Po roce 1948 dostala ulice jméno podle Jana Švermy. O více než 40 let byla ulice znovu přejmenována, tentokrát na ulici Göthovu, který nese až do dnešní doby.

²³⁶ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

Göthova ulice tvoří centrální ulici města – nachází se zde hlavní kostel sv. Vavřince, pošta a žulový pomník kostky cukru (Obr. 6) společně s jeho pamětní deskou (Obr.7).²³⁷

Obrázek 19 - Žulový pomník kostky cukru v Dačicích

Vlastní fotografie

Obrázek 20 - Pamětní deska první kostky cukru v Dačicích

Vlastní fotografie

---

²³⁷ Str. 23 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.1.2.4 Kancnýřův sad

Kancnýřův sad se nachází v horní části Palackého náměstí. Místními obyvateli též zvaný jako Pod Lipkami kvůli lipovému stromořadí. Byl zřízen v roce 1893 díky okresnímu soudci Bedřichu Kancnýři (1851-1940), který byl jmenován čestným občanem Dačic v období první republiky. V roce 1935 byl na tomto místě slavnostně odhalen pomník obětem první světové války (Obr. 8). V Kancnýřově sadě je umístěn i kámen z bývalého dačického pranýře.²³⁸

Obrázek 21 - Pomník obětem první světové války

Zdroj: BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

4.6.1.1.2.5 Kapetova

Pojmenována podle dačického primátora Matěje Jiřího Kapety (1598-1672). Byl jmenován primátorem města, později za své zásluhy doživotním primátorem. Název ulice zmíněn již v roce 1884. Mezi lety 1939-1940 probíhaly v ulici velké úpravy, při kterých byla vytvořena ochranná zeď při krajích svahu.

²³⁸ Str. 46 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.1.2.6 Krajířova

Název podle vlastníků Dačic v letech 1459-1610, rodu Krajířů z Krajku. V době jejich vlastnictví došlo k „renesančnímu rozvoji města, stavbě obou dačických zámků 1572-1579, jakož i výstavbě renesanční věže farního kostela sv. Vavřince“.²³⁹ Název ulice patří k těm nejstarším i přesto, že se její umístění několikrát změnilo. Původní ulice byla v místě Göthovy ulice. Název vznikl v roce 1884, kdy bývá nazývána také jako Telecká ulice.²⁴⁰

4.6.1.1.2.7 Mikšíčkova

Ulice pojmenovaná podle Matěje Mikšíčka (1815-1892), spisovatele a sběratele pohádek. V roce 1869 byl jmenován jako první čestným občanem Dačic. Na Havlíčkově náměstí byla roku 1896 odhalena na jeho počest pamětní deska (Obr. 9) – dům jeho bratra, kde nějaký čas pobýval. Ulice vede z Havlíčkova náměstí k Mikšíčkově rodišti, Toužínu.²⁴¹

Obrázek 22 - Pamětní deska Matěje Mikšíčka

Zdroj: BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8*

²³⁹ Str. 47 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁴⁰ Str. 33 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁴¹ Str. 47 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.1.2.8 Neulingerova

Ulice patří k jedné z nejstarších, protože se nachází v blízkosti farního kostela. Je nazvaná podle katolického kněze a dačického děkana, Jana Neulingera (1715-1792). V roce 1884 zahrnovala jak část Palackého náměstí, tak celé dnešní Vokáčovo náměstí. Od roku 1993 se ulicí Neulingerova nazývá jen krátká ulice mezi Palackým a Vokáčovým náměstím. Od roku 1966 v této ulici funguje základní škola zaměřená pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.²⁴²

4.6.1.1.2.9 Pantočkova

Václav Patočka (1681-1746) byl významný varhanář města Dačice, který zhotovil pro kostel sv. Antonína varhany. Původní název byl ulice Karlova zmíněná při prvním pojmenování dačických ulic v roce 1884. Není jasné, po jakém Karlovi by nesla ulice název. Současný název dostala v období první republiky a navazuje na Havlíčkovu náměstí. Do roku 1950 se zde nacházelo sídlo řádových sester. Od roku 1992 je v této ulici sídlo knihovny.²⁴³

4.6.1.1.2.10 Strachovského

Ulice je součástí městské čtvrti Peráček. Do roku 1895 je na mapě zaznamenána jako ulice Červenková. Až v období první republiky byla rozdělena na ulici Strachovského a ulici Červenkovu. Název nese podle Matěje Strachovského (1725-1774), jež se podílel na výzdobě kostela sv. Vavřince.²⁴⁴

4.6.1.1.2.11 Svobodova

Název podle Jana Svobody (1. pol. 19. století), donátora a zakladatele Mariánské opatrovny, která začala fungovat v roce 1877. Na nejstarší mapě se ulice nacházela za dnešní poštou – dnešní ulice Na Příkopech. Dnes se nachází rovnoběžně s ulicí Berky z Dubé, je tedy součástí Stráňského předměstí.²⁴⁵

---

²⁴² Str. 48-49 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁴³ Str. 49 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁴⁴ Str. 51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁴⁵ Str. 51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

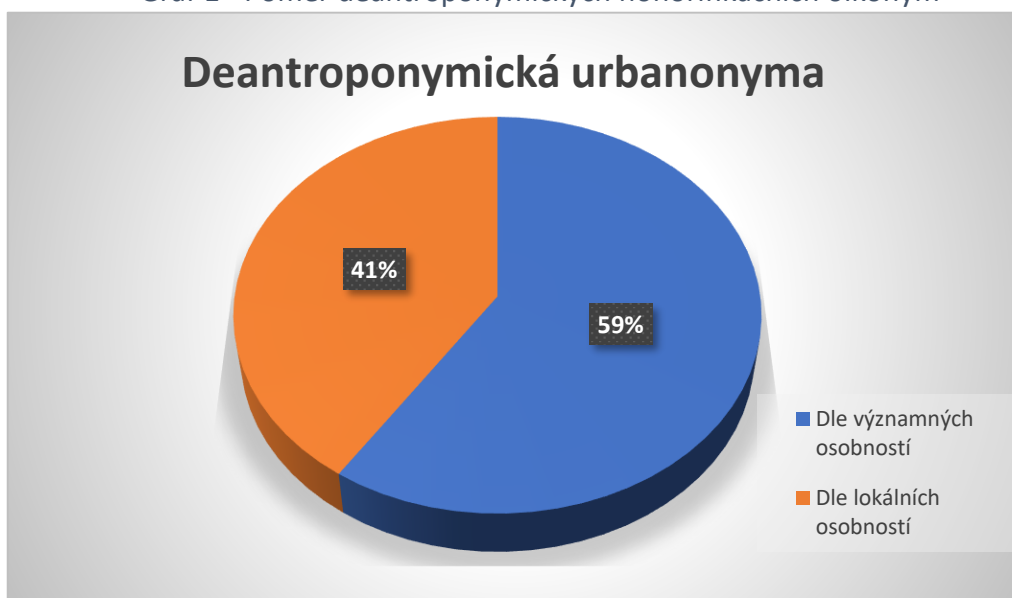
4.6.1.1.2.12 Švabinského

Ulice pojmenovaná podle Maxe Švabinského (1873-1962), malíře a grafika s širokým polem působnosti. V roce 1943 byl jmenován za čestného občana města Dačice. V Městském muzeu a galerii je umístěna jeho stálá expozice. Ulice patří mezi městskou část zvanou Za Lávkami. Vznikla na konci osmdesátých let 20. století. Je tvořena pouze rodinnými domy stejně jako ostatní ulice této části.²⁴⁶

4.6.1.1.2.13 Vokáčovo náměstí

Jan Vokáč (1892-1942), po němž je náměstí pojmenováno, byl komunistický politik a aktivní člen dačické levice. Vzhledem ke svému umístění vedle farního kostela, patří k nejstarším částem města. Při prvním pojmenování ulic bylo součástí Neulingerovy ulice. V roce 1933 byl prostor vyčleněn jako samostatný a byl pojmenován po dačickém starostovi Josefu Příhodovy. Toto pojmenování vydrželo do roku 1955, kdy došlo k přejmenování po komunistickém politikovi Janu Vokáčovi. Kolem roku 1990 se objevily různé návrhy na přejmenování náměstí – mezi nimi i návrh Náměstí 1. čs. odboje. Žádný z návrhů nebyl přijat a náměstí nese dodnes název Vokáčovo. V ulici je stále možnost vidět nejstarší budovu hasičské zbrojnice.²⁴⁷

Graf 1 - Poměr deantroponymických honorifikačních oikonym

Vlastní

²⁴⁶ Str. 51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁴⁷ Str. 17 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.2 *Dechrématonymická honorifikační oikonyma*

Do této skupiny se řadí nejčastěji „přenesené názvy významných svátků, událostí, organizací nebo kulturních a politických hodnot“.²⁴⁸ Sám autor v knize píše, že tento typ honorifikačního pojmenování není příliš rozvinutý.

4.6.1.2.1.1 Křížovnická

Ulice nese název podle řádu Křížovníků, jejichž symbolem byla červená hvězda. Křížovníci vlastnili Dačice společně s dačickou farou v celém 13. století, i počátkem 14. století. Díky její blízkosti farnímu kostelu je považována za jednu z nejstarších. Samotný název je možné zasadit do období po roce 1945. Ulice získala název nejspíše zásluhou historika z Dačic dr. Křížka.²⁴⁹

4.6.1.2.1.2 Sokolská

Pojmenována podle organizace tělovýchovy – Sokol. V Dačicích se vznik této organizace traduje k roku 1871. V roce 1923 byla postavena na rohu Sokolské ulice budova Sokolovny. Samotná ulice vznikla ve dvacátých letech 20. století. Celá ulice byla původně lemovaná alejí akátů, ta však byla z důvodu rozšiřování ulice později vykáčena. Část pozemku daroval Sokol na výstavbu první mateřské školy, která byla otevřena v roce 1948.²⁵⁰

4.6.1.2.1.3 Třída 9. května

Ulice nese název podle dne 9. května 1945, tedy dne osvobození Československa od okupace Němci. Původně byla nazývaná ulicí Teleckou (Telčskou) z důvodu jejího směřování na Telč. Tento název byl zmiňován již v roce 1562. Po druhé světové válce byl pro ulici zvolen název 9. květen jako symbol osvobození města i republiky. Ulice je tvořena starým hřbitovem, podnikem Centropen (výroba psacích prostředků), autobusovým nádražím, sídlem ČSAD a dvěma čerpacími stanicemi.²⁵¹

---

²⁴⁸ Str. 69 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie : místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

²⁴⁹ Str. 47 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁵⁰ Str. 50 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁵¹ Str. 39 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.1.3 Deapelativní honorifikační oikonyma

Tato obecná jména „reprezentují hodnoty, symboly a nové jevy spojené s politickým režimem“.²⁵²

4.6.1.3.1.1 Náměstí Republiky

Pojmenována podle Republiky československé založené 28. 10. 1918. Prostor dnešní podoby Náměstí Republiky vznikl postavením okresního úřadu. Ulice měla mít původně název Dolejšova podle pražského prezidenta Policie ČR. Svůj současný název získalo náměstí po roce 1945. V roce 1960 se sídlo okresního úřadu proměnilo v zemědělské učiliště. V roce 1971 byl před budovou vybudován pomník Klementa Gottwalda, ale v roce 1990 došlo k jeho odstranění.²⁵³

Graf 2 – Souhrnný poměr honorifikačních názvů

Vlastní

²⁵² Str. 69 - DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie : místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

²⁵³ Str. 14 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2 Nehonorifikační názvosloví

4.6.2.1 Detoponymická urbanonyma

Do této skupiny spadají pojmenování, která jsou tvořena z tzv. oikonym = vlastních jmen místních. Názvy náležející do této skupiny mají menší míru honorifikace, než názvy umístěné ve skupině honorifikačního názvosloví.²⁵⁴

U detoponymických urbanonym je nejdůležitější funkcí funkce orientační, tedy vyjádření směru nebo polohy komunikace. „*Volně lze ke jménům s orientační funkcí přiřčenit urbanonyma, která vznikla přenesením z pomístních jmen, patřících objektům nacházejícím se v místě současných ulic nebo v jejich blízkosti*“.²⁵⁵

4.6.2.1.1 Urbanonyma podle směru komunikace

4.6.2.1.1.1 Hradecká

Název ulice byl zmíněn již v době prvního pojmenování ulic, tedy v roce 1884. Vznikla v místě tzv. Hradeckého předměstí hned za Hradeckou bránou, která byla vystavěna na počátku 17. století. Její název je odvozen od směru cesty na Jindřichův Hradec, jehož součástí jsou od roku 1960 po správní změně právě Dačice. Dodnes se v ulici nachází zbytek kaple svaté Anny. Název Hradecká se během vývoje města nikdy nezměnil.²⁵⁶

4.6.2.1.1.2 Jemnická

Jemnice spadala jako soudní okres pod Dačice do roku 1896. Ulice patří k jedné z nejstarších ulic Dačic. Vede od dačického mostu směrem na Jemnici. Na konci ulice se nachází Střední odborné učiliště zemědělské, které si vystavělo vlastní budovu v roce 1898.²⁵⁷

---

²⁵⁴ Str. 67 - DAVID, Jaroslav. *Smerdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

²⁵⁵ ŠTĚPÁN, Pavel. Nová pražská detoponymická urbanonyma. *Acta onomastica*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2012, **53**(1), 295-307. ISSN 1211-4413. Dostupné také z: <https://asjournals.lib.cas.cz/actaonomastica/article/uuid:b3164da3-f26c-40ea-ac81-c3b38f16fd4e>

²⁵⁶ Str. 45 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁵⁷ Str. 45 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2.1.1.3 Luční

Ulice nese název podle svého směru z města do luk. Její vznik se datuje po roce 1948.²⁵⁸

4.6.2.1.1.4 Nádražní

Pojmenovaná podle cesty směřující k vlakovému nádraží, které vzniklo na přelomu 19. a 20. století. První vlak přijel na nádraží Dačice 7. září 1902. Vznik ulice je datován do období první republiky.²⁵⁹

4.6.2.1.1.5 Nivy

Název ulice vyplývá z její lokality při výjezdu města směrem na Jindřichův Hradec. Název schválilo zastupitelstvo města v roce 2002. Městská část Nivy je tvořena z velké části rodinnými domy. V roce 2020 zde došlo k vystavění nákupního centra.²⁶⁰

4.6.2.1.1.6 Polní

Své pojmenování ulice získala podle směru z města do pole vedoucí ke Kostelnímu Vydří. Ulice je tvořena pouze rodinnými domy z osmdesátých let 20. století.²⁶¹

4.6.2.1.1.7 Toužinská

Název schválilo zastupitelstvo města roku 2002. Název ulice je odvozen od směru na místní část města Dačice – Toužín.²⁶²

---

²⁵⁸ Str. 47 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁵⁹ Str. 46 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶⁰ Str. 428 - BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

²⁶¹ Str. 50 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶² Str. 432 - BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

4.6.2.1.1.8 Vyderská

Název ulice je podle směru ke Kostelnímu Vydrří. Vznikla v osmdesátých letech 20. století výstavbou části Červený vrch. V padesátých letech byla podél celé cesty vysázena alej ovocných stromů.²⁶³

4.6.2.1.2 Urbanonyma podle polohy komunikace

4.6.2.1.2.1 Jižní

Ulice nese název podle světové strany a nasměrování ulice. Vznikla v osmdesátých letech 20. století. Je součástí části Červený vrch. Je tvořena pouze rodinnými domy.

4.6.2.1.2.2 Na Jordánku

Ulice je pojmenovaná podle názvu rybníka, který nesl v 19. století název Jordánek. Později byl rybník přejmenován podle čtvrtě – rybník Peráček.

4.6.2.1.2.3 Na Příkopech

Ulice je nazvaná podle příkopu, který se od 16. století nacházel v blízkosti kostela. Příkop byl tehdy součástí městského opevnění. Původně se ulice jmenovala Svobodova, po roce 1948 se vrací název zpět Na Příkopech. Dříve bylo toto místo lidově nazýváno Psí ryneček.

4.6.2.1.2.4 Na Rybníčku

Vznik ulice se traduje do 17. století, proto je ulice označovaná za jednu z nejstarších. Ulice se nachází přímo pod kostelem a její původ je odvozen od rybníčku, který byl v tomto místě vystaven. Přes rybníček vedl dřevěný most směrem ke hřbitovu.²⁶⁴

---

²⁶³ Str. 53 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶⁴ Str. 48 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2.1.2.5 Na Sádkách

Název vznikl po roce 1948. Nese jméno podle rybářských sádek. Je součástí čtvrtě Peráček, která je díky rybníku rybářským centrem města. Od roku 2000 zde funguje rybářská restaurace.²⁶⁵

4.6.2.1.2.6 Na Vyhlídce

Název ulice je podle charakteristického položení na kopci. Vznikla po roce 1948 a ve své horní části ohraničuje sportovní areál.²⁶⁶

4.6.2.1.2.7 Na Výhoně

Název ulice odvozen od místa Výhon, kterému se takto říká od 19. století. „*Pojem výhon se významově váže k nejnovější či nejmladší části na okraji města*“.²⁶⁷ Objevuje se teorie, podle které je název odvozen od toho, že se odtud vyháněl dobytek. Patří mezi jednu z nejstarších ulic Stráňského předměstí.²⁶⁸

4.6.2.1.2.8 Severní

Stejně jako ulice Jižní, je nazvaná podle světové strany a své orientace. Je součástí Červeného vrchu. Vznikla výstavbou rodinných domů v osmdesátých letech 20. století.²⁶⁹

4.6.2.1.2.9 Větrná

Ulice je tvořena rodinnými domy, které byly vystavěny v osmdesátých letech 20. století. Je součástí čtvrti Červený vrch. Název je nejspíše odvozen podle jejího položení ven z města. Důsledkem tohoto položení je velká větrnost.²⁷⁰

---

²⁶⁵ Str. 48 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶⁶ Str. 48 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶⁷ Str. 48 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶⁸ Str. 48 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁶⁹ Str. 50 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷⁰ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2.1.2.10 Vápovská

Ulice vznikla kolem roku 1948. Svůj název dostala podle potok Váповky, který se nachází ve čtvrti Za Lávkami.²⁷¹

4.6.2.1.2.11 Za Lávkami

Vznik ulice se datuje do období první republiky. Ulice leží souběžně s železniční tratí. Název je odvozen podle lávek nacházející se přes řeku Dyji.²⁷²

4.6.2.1.2.12 Zahradní

Název podle zahrad nacházející se v těsné blízkosti této ulice. Vznikla kolem roku 1948.²⁷³

4.6.2.1.3 Urbanonyma podle objektu, k němuž nebo kolem něhož ulice vedla

4.6.2.1.3.1 Anenská

Ulice je pojmenována podle špitální kaple sv. Anny, která se nachází na místě pod dačických klášterem. Kaple dříve sloužila františkánům, ale v roce 1789 došlo k jejímu odsvěcení. Ulice není zakreslená do žádné z dřívějších map. Její existenci dokazuje malá cedulka na domě mezi Kapetovou ulicí a schodištěm u kláštera.²⁷⁴

4.6.2.1.3.2 Bratrská

Existenci ulice je možné vyčíst z nejstarší mapy roku 1895. Je nazvaná podle církve Jednoty bratrské. Její působiště v Dačicích se traduje kolem 16. a 17. století. Sídlo duchovních se nacházelo v ulici Na Skrchově – dnešní Bratrská ulice. Bratrská fara se nacházela na místě, kde v dnešní době sídlí fara katolická.²⁷⁵

---

²⁷¹ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷² Str. 53 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷³ Str. 53 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷⁴ Str. 43 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷⁵ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2.1.3.3 Cukrovarnická

Svůj název nese podle rafinerie cukru, která ve městě Dačice fungovala kolem první poloviny 19. století. Patří mezi nejstarší ulice, jelikož se nachází v blízkosti kostela. Na nejstarší mapě je tato ulice původně označená jako Skrchov (podle hřbitova).²⁷⁶

4.6.2.1.3.4 Družstevní

Pojmenovaná podle družstevního hospodářství. Jednotné zemědělské družstvo zde bylo založeno v roce 1959. Jejím založení předcházela dlouhá řada problémů. Její vznik byl v osmdesátých letech 20. století. V současné době se v ulici nachází firma Zemos.²⁷⁷

4.6.2.1.3.5 Pivovarská

Pojmenovaná podle pivovarů Dačic, které se zde těšily dlouhé historii. Pivovar byl vybudován v dolní části Palackého náměstí. Jeho část se nacházela v blízkosti řeky Dyje, jejíž voda se používala při vaření piva. V ulici se nacházel také Homolkův mlýn. Budova pivovaru je nově zrekonstruovaná, k výrobě piva již bohužel neslouží.²⁷⁸

Obrázek 23 - Panský pivovar v Dačicích

Zdroj: <https://www.pivovary.info/wp-content/gallery/galerie-pivovaru-dacice-pansky/da%C4%8Dice-pansky.jpg>

²⁷⁶ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷⁷ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁷⁸ Str. 50 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2.1.3.6 Strojírenská

Původní název této ulice byl ulice Fučíkova podle Julia Fučíka. Přejmenovaná byla podle sídla strojírenského závodu, který byl postaven v roce 1961. Strojírenský závod byl několikrát přejmenován – „původně OZAP, poté SVA, Praga, DAS, TRW – DAS, dnes THK“.²⁷⁹

4.6.2.1.3.7 Školní

Název odvozen od staré dačické školy, která se nacházela u hřbitova kostela sv. Vavřince. Z roku 1548 pochází první zmínka o škole, avšak stará budova byla zbořena a v roce 1788 byla postavena nová. Prostor v blízkosti kostela opouští škola až v roce 1856, kdy byla přesídlena do budovy darované Karlem z Dalberga v blízkosti staré radnice. Vzhledem k jejímu umístění v blízkosti kostela, patří ulice k jedné z nejstarších. Její název se objevuje již v 19. století.²⁸⁰

4.6.2.1.3.8 U Nemocnice

Dačická nemocnice byla otevřena v roce 1951. Představuje okresní nemocnici i přesto, že Dačice již nejsou okresním městem. Ulice vznikla v polovině 20. století výstavbou bytů, které byly určeny pro lékaře a zaměstnance nemocnice.²⁸¹

4.6.2.1.3.9 U Stadionu

Ulice vznikla výstavbou nových bytovek na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století. Nachází se v blízkosti městského stadionu, který prošel v roce 1999 celkovou modernizací.²⁸²

4.6.2.1.3.10 U Podcestného mlýna

Ulice pojmenovaná podle mlýna, který se nachází na Moravské Dyji.²⁸³

---

²⁷⁹ Str. 51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁸⁰ Str. 51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁸¹ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁸² Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁸³ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.2.1.3.11 U Třech křížů

Název ulice byl schválen zastupitelstvem města Dačice v roce 2002. Název je odvozen od tří dřevěných křížů, které se v lokalitě nacházejí. Místu, kde se kříže nacházejí, se také říká Vyhlídka U Tří křížů.²⁸⁴

Obrázek 24 - Vyhlídka U Tří křížů

Zdroj: <https://www.ckanada.cz/image/Q7/U-Trech-krizu-v-Dacicich.jpg>

4.6.2.1.3.12 Učňovská

Pojmenovaná podle budovy učiliště strojírenského závodu, kde probíhala výroba součástek do automobilů. První zmínka o ulici je známa z osmdesátých let 20. století.²⁸⁵

4.6.2.1.3.13 Za školou

Název odvozen od budovy zemědělské školy. Pojmenování ulice schválilo zastupitelstvo města v roce 2008. V současné době dochází k rozšiřování ulice výstavbou nových pozemků pro rodinné domy.²⁸⁶

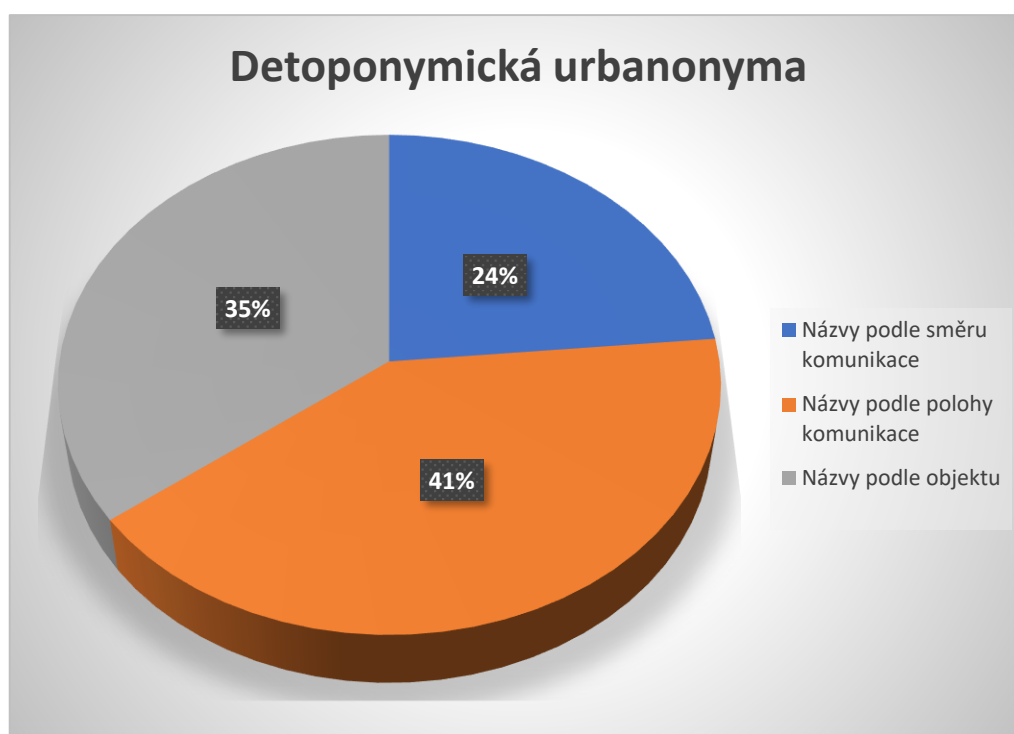
---

²⁸⁴ Str. 440 - BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

²⁸⁵ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁸⁶ Str. 473 - BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

Graf 3 - Souhrnný poměr detoponymických urbanonym

Vlastní

4.6.3 Klasifikace urbanonym na základě vztahového modelu „jaký, jací“, „za jakých okolností“

Tento druh klasifikace rozpracoval detailněji Rudolf Šrámek ve svém díle *Úvod do obecné onomastiky*. V této kategorii se jedná o „oikonyma, která vznikla na základě pojmenovacího motivu odrážejícího (charakteristickou, typickou, diferencující) vlastnost, již bylo možné získat jako „odpověď“ na otázku jaký, -á, -é“.²⁸⁷

Na základě tohoto způsobu se objekt charakterizuje podle jeho vnější vlastnosti. Vlastnost zpravidla „dobře hověla pojmenovací normě daného času a daného místa“.²⁸⁸

4.6.3.1 Názvy podle profese, charakteru, vlastnosti, účelu

4.6.3.1.1 Dělnická

Název ulice odvozen podle povolání dělníků. V ulici se nachází sídlo ČSAD. Vznikla v období osmdesátých let 20. století.²⁸⁹

²⁸⁷ Str. 43 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

²⁸⁸ Str. 43 - ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

²⁸⁹ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.3.1.2 Dlouhá

Název ulice vyplývá z její délky. Původně byla součástí ulice Boženy Němcové, ale v osmdesátých letech 20. století se dočkala vlastního pojmenování. V ulici se nachází z velké části panelové domy a několik řadových rodinných domů.²⁹⁰

4.6.3.1.3 Krátká

Ulice je součástí městské části Nivy. Její název schválilo zastupitelstvo města v roce 2002. Stejně jako ulice Dlouhá, je její název odvozen od její délky.²⁹¹

4.6.3.1.4 Mládežnická

Ulice nese svůj název od mladé generace. Je možné, že „díky vzniku v osmdesátých letech 20. století můžeme v tomto názvu nalézt komunistickou rétoriku“.²⁹² V ulici se převážně nachází rodinné domy.

4.6.3.1.4.1 Na Peráčku

Název podle rybníka Peráček, který dostal svůj název podle praní prádla. Čtvrť Na Peráčku byla dříve označovaná jako čtvrť chudáků. V současné době zde probíhají rybářské závody a výlovy.

4.6.3.1.5 Příčná

Patří mezi ulice, které tvoří část Nivy. Vznikla podle výsledků z ankety občanů. Je tvořena pouze rodinnými domy.²⁹³

4.6.3.1.6 Soukenická

Ulice je pojmenovaná podle soukenického cechu. V Dačicích patřil k nejsilnějším během třicetileté války, kdy přišlo do Dačic velké množství soukeníků. Původně nesla název Hlinišťata. Kdy došlo k přejmenování na Soukenickou ulici, není jasné.²⁹⁴

---

²⁹⁰ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹¹ Str. 47 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹² Str. 48 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹³ Str. 50 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹⁴ Str. 50 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

4.6.3.1.7 Soustružnická

Název je odvozen od soustružnického řemesla, které dalo za vznik názvu jedné z nejstarších bran v Dačicích. Ulice je poměrně krátká a nachází se v blízkosti kostela sv. Vavřince.²⁹⁵

4.6.3.1.8 U Valchy

Svůj název získala od místa na řece Dyji, které bylo v minulosti hojně využíváno cechem soukeníků. Označení ulice se objevuje v osmdesátých letech 20. století.²⁹⁶

4.6.3.1.9 Vlašská

Je nazvána podle vlašských (italských) obyvatel, kteří se podíleli na stavbě dačické věže kostela. Patří k nejstarším, jelikož se nachází v těsné blízkosti farního kostela. Oficiální název získala až v roce 1945.²⁹⁷

4.6.3.2 *Názvy podle barvy, rostlin, přírodních látek*

4.6.3.2.1 Červený vrch

Původní název celé části Červený vrch je odvozen od barev střech. Všechny střechy původních domů musely mít červenou střechu. Po několika letech se část rozdělila na několik desítek ulic a červená barva střech přestala hrát roli. Vznikla v osmdesátých letech 20. století.²⁹⁸

4.6.3.2.2 V Kaštanech

Název ulice odvozen od aleje s kaštany, která lemuje ulice mezi zámeckým parkem a zahradnictvím směrem k Toužínu. Cesta k Toužínu vzniká již v 18. století, ale samotný název ulice se vytvořil až po roce 1948.²⁹⁹

---

²⁹⁵ Str. 50-51 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

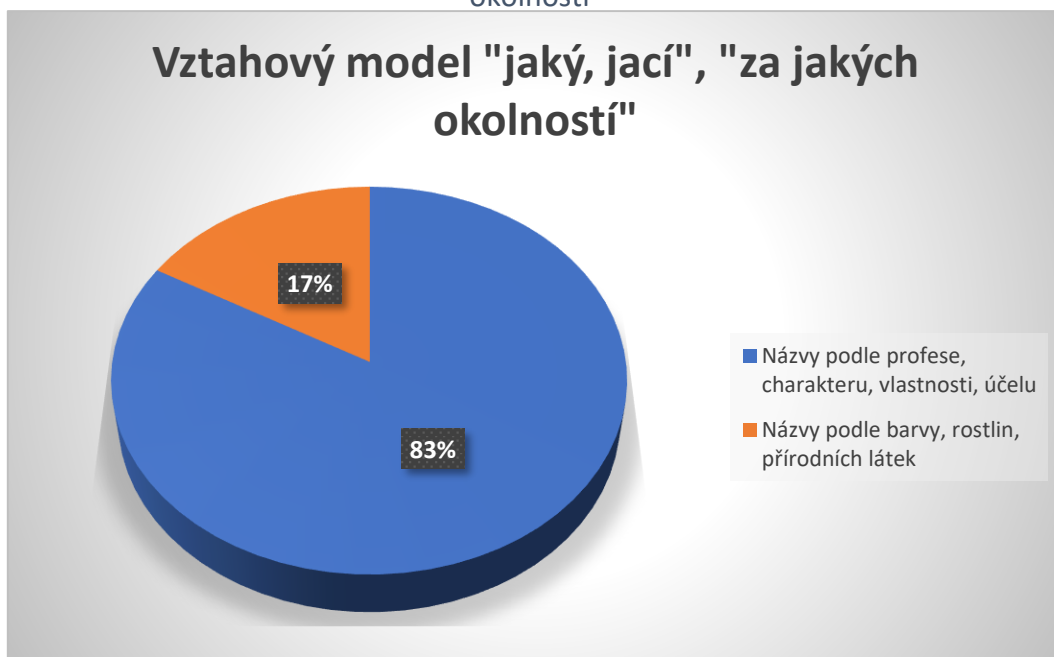
²⁹⁶ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹⁷ Str. 52-53 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹⁸ Str. 44 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

²⁹⁹ Str. 52 - STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

Graf 4 - Souhrnné označení na základě vztahového modelu "jaký, jací", "za jakých okolností"

Vlastní

IV. Závěr

Cílem diplomové práce bylo zanalyzovat uliční názvosloví města Dačice, motivaci pojmenování, popřípadě jejich vývoj.

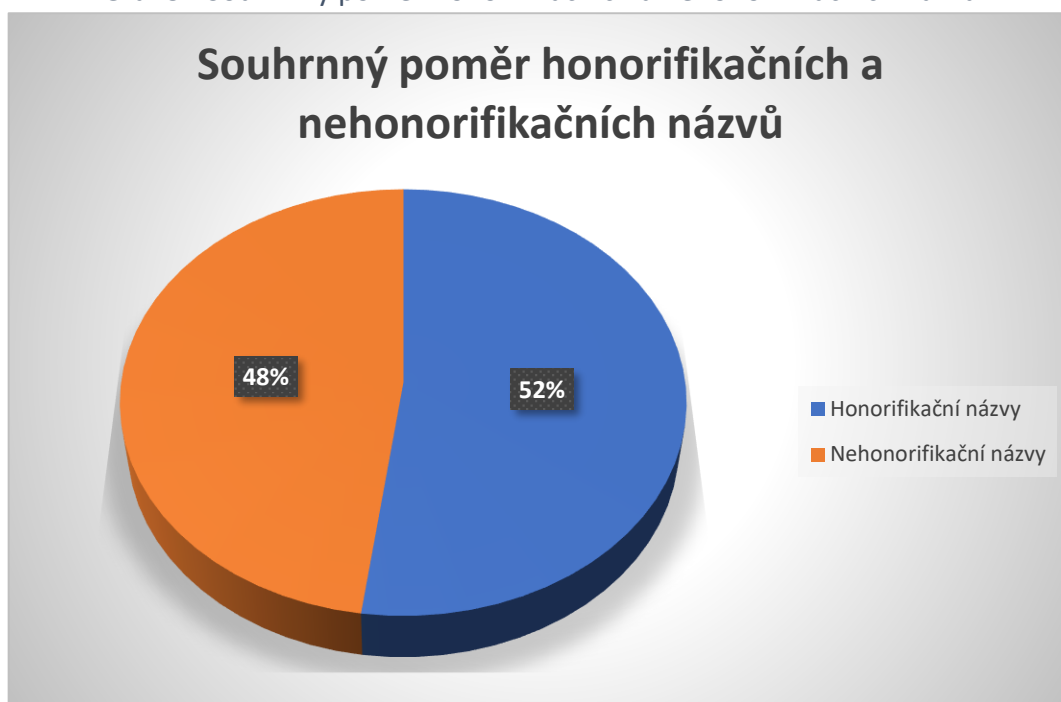
První část diplomové práce byla zaměřena teoreticky. Na základě odborné literatury jsem v několika kapitolách podala charakteristiku jednotlivých lingvistických disciplín, onomastiky a toponomastiky. U každé disciplíny jsem se zabývala vymezením pojmu, klasifikaci podle různých autorů a stručné historii. V kapitole u toponomastiky jsem se zaměřila mimo jiné i na sbírání materiálu a honorifikační motiv. V dalších kapitolách jsem se zaměřila především na urbanonymii a klasifikaci uličního názvosloví podle autorů Matúšové a Šmilauera, jenž se stala základem celé praktické části.

Praktickou část diplomové práce jsem zpracovala za pomoci Městského muzea a galerie v Dačicích, které mi poskytlo několik publikací zaměřených na dačickou historii a uliční názvosloví. Úvod praktické části jsem věnovala historii samotného města, jejíž součástí byl i původ názvu Dačice. Zařadila jsem také kapitolu o nejznámějších památkách města a kapitolu o rozvoji cukrovarnictví a vynálezu první kostky cukru, díky kterému jsou Dačice proslulé. Samostatnou a nejrozsáhlejší kapitolou byl samotný vývoj uličního názvosloví, která se skládala z krátké historie o prvním tvoření ulic a poté ze samotné klasifikace. Nejprve jsem ulice rozdělila do pěti částí Dačic, ze kterých je celé město tvořeno. Hlavní kategorizaci názvů ulic jsem rozdělila do dvou větších oblastí – pojmenování honorifikační a nehonorifikační. Při tomto rozdělení jsem vycházela primárně z knihy Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice od Jaroslava Davida a taktéž z knihy Úvod do obecné onomastiky, jejímž autorem je Rudolf Šrámek.

V rámci honorifikačního názvosloví jsem zkoumala deantroponymická oikonyma, dechrématonymická oikonyma a deapelativní oikonyma. Na základě těchto kategorií bylo zjištěno, že ve městě Dačice jednoznačně převažují deantroponymická oikonyma, která tvoří 89 % této kategorie. V rámci deantroponymických urbanonym převažují názvy ulic podle významných událostí, které tvoří 59 %. Názvy podle místních osobností tvoří 41 % pojmenovaných ulic. V souvislosti s touto kategorií bylo zjištěno, že pouze jedna ulice je pojmenována podle významné osoby ženského pohlaví – ulice Boženy Němcové.

Do nehonorifikačního pojmenování jsem zařadila detoponymická urbanonyma, která se dělila na názvy podle směru komunikace, názvy podle polohy komunikace a názvy podle objektu, který se nachází v okolí. Z vytvořeného grafu lze vidět, že v této kategorii převažují názvy tvořené podle polohy komunikace, které tvoří 41 %. Na základě níže přiloženého grafu je patrné, že větší část města je tvořena názvy honorifikačními, byť je rozdíl jen několik málo procent.

Graf 5 - Souhrnný poměr honorifikačních a nehonorifikačních názvů

Vlastní

Další klasifikace byla tvořena na základě vztahového modelu „jaký, jací“, „za jakých okolností“. Tento model detailně zpracoval Šrámek ve své knize Úvod do obecné onomastiky. Tato kategorie se týkala charakteristické vnější vlastnosti. Názvy ulic jsem rozdělila do dvou kategorií – názvy podle profese, charakteru, vlastnosti, účelu a názvy podle barvy, rostlin a přírodních látek. Z grafu je patrná převaha názvů podle profese, charakteru, vlastnosti nebo účelu.

Přínosem celé diplomové práce bylo pokusit se rozšířit povědomí o uličním názvosloví jihočeského města Dačice, zejména z hlediska motivace pojmenování. U některých uličních názvů nebyla motivace pojmenování zcela 100 %, tudíž přiřazení k jednotlivým kategoriím může sloužit pouze jako možné východisko.

V. Seznam použité literatury a pramenů

Knižní publikace

BERINGER, Jan. *Město a panství Dačice*. Dačice: A. Kasalý, 1893

BISTŘICKÝ, Jan, Josef BLÁHA, Michaela CHLÁDKOVÁ, Marie KUČEROVÁ, Bohumír SMUTNÝ a Michal STEHLÍK. *Dějiny Dačic*. 2. doplněné vydání. Dačice: Městské muzeum a galerie Dačice, 2016. ISBN 978-80-904500-2-8

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-12-9

DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní české toponymie: místní jména, uliční názvy, literární toponyma*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1913-4

DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. *Literární onomastika: antroponyma*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7308-732-6

FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-026-8

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2

HOSÁK, Ladislav a ŠRÁMEK, Rudolf. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Academia, 1980

JINDRA, Vítězslav a KRATKOVÁ, Jana. *SRDNATÝ VĚŽNÍK (65 pověstí a příběhů z Dačicka)*. 2. vydání. Městské muzeum v Dačicích, 2022. ISBN 978-80-904500-5-9

LOJKA, Vojtěch; MASTNÁ, Naděžda a RYCHLÍK, Martin. *Dačice včera a dnes*. Žďár nad Sázavou: Tváře, 2023-. ISBN 978-80-88495-06-2

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0554-4

PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: Československá akademie věd, 1954

SMUTNÝ, Bohumír. *Po stopách kostky cukru v Dačicích: (o jednom světovém prvenství...)*. Dačice: Městský úřad, 1995

SMUTNÝ, Bohumír. *Rafinerie cukru v Dačicích (1833-1852)*. 1984. Praha: Ústav československých a světových dějin Československé akademie věd, 1984

STEHLÍK, Michal. *Dačický uličník: o dačických ulicích*. Dačice: Občanské sdružení Krasohled, 2001

ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN)

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X

Internetové zdroje

Acta onomastica. [1995]-. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, [1995]-. ISSN 1211-4413

BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ, Miloš TRAPL a Univerzita Palackého. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, Svazek XII: Okresy: Třebíč, Moravské Budějovice, Dačice*. Ostrava: Profil, 1990. ISBN 80-7034-038-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:001c94a0-0e01-11e9-8d10-5ef3fc9ae867>

BARTUŠEK, Antonín, Viktor PLEVA a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. *Dačice: státní zámek, město a památky v okolí*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství pro Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1960. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6a615980-d02d-11e7-a208-005056827e52>

DAVID, Jaroslav (2017): HONORIFIKAČNÍ TOPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*

DAVID, Jaroslav (2017): URBANONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

HALASOVÁ, Libuše, Vladimír HYHLÍK, Vojtěch OBEREIGNER a Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. *Dačice*. V Praze: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody ve spolupráci s Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody v Jihlavě, MNV v Dačicích a cestovní kanceláří Turista, 1959. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:01384167-eb6c-4048-90aa-c787562d2b2b>

KNAPPOVÁ, Miloslava. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost* [online], ročník 53 (1992), číslo 3

MATÚŠOVÁ, Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Online. *Naše řeč*. 1989, roč. 72, č. 4, s. 179-187. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863>. [cit. 2024-04-15]

Krátký výlet do historie. Online. Město Dačice. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/historie/>. [cit. 2024-05-06]

Kroniky města Dačice. Dostupné z: <https://www.dacice.cz/mesto/kroniky-1939-1945/>

KŘÍŽEK, František. *Dačický listinář*. Sborník pramenů a příspěvků k dějinám města Dačic. Dačice: Městská rada, 1941

KŘÍŽEK, František a Věra ČERNÁ. *Dačice =: [Datschitz]*. Praha: Vyšehrad, 1943. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f6ff7d44-6ea7-404a-bedb-0dba3e21d5a8>

LUTTERER, Ivan, Milan MAJTÁN, Rudolf ŠRÁMEK a Vladimír ŠMILAUER. *Zeměpisná jména Československa: slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. Praha: Mladá fronta, 1982. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1ce42260-db17-11e2-9923-005056827e52>

PLESKALOVÁ, Jana (2017): VLASTNÍ JMÉNA – TŘÍDĚNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny

Předpis 97/1961 Sb. Online. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=97&r=1961>. [cit. 2024-04-19]

SMUTNÝ, Bohumír. Jakub Kryštof Rad (1799-1871), podnikatel v cukrovarnictví v Čechách, na Moravě a v Rakousku. Smutný, Bohumír. In: *Podnikatelstvo jako předmět historického výzkumu : (protokoly kolokvií, konaných ve dnech 2. - 3. prosince 1992 a 9. - 10. prosince 1993 v Ostravě)* / Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 1994

SVOBODOVÁ, Kateřina, Eva LAVIČKOVÁ, Karel LIŠKA a Jaroslav FRANTA. *Dačice*. Čes. Budějovice: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1987. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e43f9278-0213-4ffb-b0c1-037e1ad8c0a0>

ŠRÁMEK, Rudolf. Onomastika. In: PLESKALOVÁ Jana ... [et al.] Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5.

ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie. In: *Onomastický zpravodaj* 31, 1990

ŠTĚPÁN, Pavel. Nová pražská detoponymická urbanonyma. *Acta onomastica*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2012, **53**(1), 295-307. ISSN 1211-4413. Dostupné také z: <https://asjournals.lib.cas.cz/actaonomastica/article/uuid:b3164da3-f26c-40ea-ac81-c3b38f16fd4e>

VAŠEK, Bohuslav. *Dačice 1183-1983*. Dačice: Městský národní výbor, 1983. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6579bb90-f57b-11e9-9a61-005056827e52>

VI. Přílohy

Seznam příloh

Grafy

Graf 1 - Poměr deantroponymických honorifikačních oikonym	79
Graf 2 – Souhrnný poměr honorifikačních názvů	81
Graf 3 - Souhrnný poměr detoponymických urbanonym.....	90
Graf 4 - Souhrnné označení na základě vztahového modelu "jaký, jací", "za jakých okolností"	93
Graf 5 - Souhrnný poměr honorifikačních a nehonorifikačních názvů.....	95

Obrázky

Obrázek 1- Jazykové funkce podle R. Jakobsona.....	19
Obrázek 2 - Zastoupení typů honorifikačních jmen dle motivace.....	45
Obrázek 3 - Zastoupení typů motivace	46
Obrázek 4 - Znak města Dačice	50
Obrázek 5 - Státní zámek Dačice.....	54
Obrázek 6 - Starý zámek Dačice.....	55
Obrázek 7 - Kostel sv. Vavřince	56
Obrázek 8 - Renesanční věž	56
Obrázek 9 - Zvon sv. Vavřince	57
Obrázek 10 - Barokní klášter.....	58
Obrázek 11 - Mariánský sloup	58
Obrázek 12 - F. Grebner – zakladatel cukrovaru	59
Obrázek 13 - Jakub Kryštof Rad – vynálezce kostky cukru	60
Obrázek 14 - Hliněné formy na výrobu homolí	61
Obrázek 15 - Radův lis na výrobu kostkového cukru.....	62
Obrázek 16 - Rafinerie cukru při svém vzniku	63
Obrázek 17 - Plán města z počátku roku 1980	65
Obrázek 18 - Dolní náměstí J. Červenky, pol. 19. století	74
Obrázek 19 - Žulový pomník kostky cukru v Dačicích.....	75
Obrázek 20 - Pamětní deska první kostky cukru v Dačicích.....	75
Obrázek 21 - Pomník obětem první světové války	76

Obrázek 22 - Pamětní deska Matěje Mikšíčka.....	77
Obrázek 23 - Panský pivovar v Dačicích.....	87
Obrázek 24 - Vyhliídka U Tří křížů.....	89

Tabulky

Tabulka 1 - Seznam ulic v části Dačice I.....	66
Tabulka 2 - Seznam ulic v části Dačice II.....	66
Tabulka 3 - Seznam ulic v části Dačice III.....	67
Tabulka 4 - Seznam ulic v části Dačice IV.....	67
Tabulka 5 - Seznam ulic v části Dačice V.....	68